Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Táňa Brňáková

Interpretace a analýza literárního díla Sůl moře od Ruty Sepetys

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Sladová, Ph.D.

Olomouc 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené bibliografické a elektronické zdroje.

V Olomouci dne 20. 4. 2018

. . . . . .

Poděkování

Děkuji Mgr. Janě Sladové, Ph.D za odborné vedení práce, věcné připomínky, dobré rady a vstřícnost při konzultacích a vypracovávání bakalářské práce.

OBSAH

1. Úvod 5
2. Biografie a bibliografie Ruty Sepetys 6
3. Interpretace a analýza díla Sůl moře 10
3.1 Autorský styl 12
3.2 Prostředí 13
3.2.1 Historicko-společenský kontext 14
3.3 Dějová linie 18
3.4 Kompozice 22
3.4.1 První setkání 23
3.4.2 Cesta do přístavu 25
3.4.3 Úsvit nové naděje 27
3.4.4 Čekání na nevyhnutelné 29
3.5 Analýza postav 31
3.5.1 Alfred 32
3.5.2 Florian 33
3.5.3 Emilia 34
3.5.4 Joana 35
3.6 Analýzy motivů 36
3.7 Další zpracování události Wilhelm Gustloff 39
4. Závěr 40
Tištěné a internetové zdroje 41

1. Úvod

Cílem této bakalářské práce je přiblížit si literární dílo *Sůl moře* od americké spisovatelky *Ruty Sepetys*, rozebrat hlavní téma a motivy a následně se pokusit získané informace interpretovat.

V úvodní části se budeme věnovat životu autorky a její literární tvorbě. Nastíníme si její dětství i rodinnou historii, která zásadně ovlivnila její literární zaměření. Dále se zaměříme na pojem interpretace a budeme se jej snažit co nejlépe pochopit, abychom poté na základě naší analýzy mohli objasnit podstatu díla.

Následně se začneme zabývat románem Sůl moře. Budeme sledovat jakým způsobem je text formulován, a pokusíme se nalézt znaky stylu autorky. Při rozebírání díla pro nás budou velmi přínosné informace, získané z korespondenčního rozhovoru, který je veden autorkou bakalářské práce s českým překladatelem Petrem Eliášem.

Poté nás bude zajímat prostředí. Jelikož je dílo věnováno reálné historické události, bude důležité si nastínit globální situaci ve světě, která byla poznamenaná druhou světovou válkou. Konkrétně se zaměříme se na její konec a na zásadní boj mezi dvěma mocnostmi, SSSR a Německem. Důležitá pro nás bude i historie lodě Wilhelm Gustloff, jelikož doplní naše dojmy z četby.

Po vylíčení prostředí se budeme věnovat dějové linii díla a jeho kompoziční stránce. Rozdělíme si dílo na části a budeme se je snažit rozebrat a interpretovat. V poslední části si blíže nastíníme charakteristiku jednotlivých postav a analýzu skrytých motivů, a zaměříme se také na další zpracování tragédie lodě Wilhelm Gustloff.

2. Biografie a bibliografie Ruty Sepetys

„Jsem přitahována k příběhům o síle uprostřed boje. Jsem hledač ztracených příběhů a lovec skryté historie.“[1i]

Ruta Sepetys se během několika mála let stala mezinárodně uznávanou autorkou historických románů, kterými zaujala velmi rozsáhlé čtenářské publikum, a to hlavně studenty a mladou generaci. Můžeme ji zařadit mezi světově známé spisovatele dnešní doby. Její knihy se velmi rychle staly knižními bestsellery na celém světě, a v letošním roce se chystá i filmová adaptace knihy Sůl moře. U knih Ruty Sepetys můžeme za klíčové označit zaměření na opomíjená sociální témata, otevřenost v líčení charakterových proměn hrdinů a autorské ztotožnění s líčenou událostí. Její díla spadají do čím dál více rozšířené sféry *young adult* neboli tzv. mladé literatury. Podle *Americké asociace literatury* se řadí young adult literatura do věkového rozmezí čtenářů 12-18 let, avšak dle prováděných výzkumů se ukázalo, že si tyto knihy kupuje velká část čtenářů patřící do kategorie 30+.[2] Autoři v těchto knihách spojují hrdinu blízkého mládeži a motiv příběhu, který svou hloubkou osloví i starší čtenáře. Prostřednictvím tzv. mladé literatury si zajistí vysokou popularitu u dospívajících čtenářů. To si můžeme ukázat na analýze *Alberta Greca* pro *Americkou asociaci literatury* znázorňující nárůst prodeje knih mladé literatury od roku 1999 do roku 2005 o 23%.[3] V nynější době popularita tohoto žánru stále vzrůstá.

Nyní světově uznávanou autorku ovšem kariéra spisovatelky historické beletrie neprovázela vždy. Ruta Sepetys se narodila 19. listopadu 1967 v Michiganu do rodiny umělců, čtenářů a milovníků hudby. Stejně jako její rodiče i ona oplývala láskou k umění a hudbě a chtěla se původně věnovat opeře. Následně ale vystudovala v oboru mezinárodních financí. Dlouho u této práce nezůstala a našla nakonec uplatnění v hudebním průmyslu. Více než dvacet let pomáhala skladatelům a umělcům vyjádřit jejich myšlenky a emoce pomocí hudebních textů.

Tato dlouholetá zkušenost pro ni byla následně velmi přínosná, jelikož díky ní nahlédla do odvětví umělecké tvorby s textem a se slovy. V této době začala navštěvovat čtenářský kroužek, kde se scházeli příznivci čtení a psaní. V umělecké komunitě se Sepetys naučila

[1] Ruta Sepetys discusses her new novel, SALT TO THE SEA - YouTube. *YouTube* [online]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=C8sROvInDBk&t=188s (subjektivní překlad autorky bakalářské práce)

[2] The Value of Young Adult Literature | Young Adult Library Services Association (YALSA). *American Library Association* | [online]. Copyright © 1996 [cit. 04. 03. 2018]. Dostupné z:http://www.ala.org/yalsa/guidelines/whitepapers/yalit (subjektivní překlad autorky bakalářské práce)

[3] The Value of Young Adult Literature | Young Adult Library Services Association (YALSA). *American Library Association* | [online]. Copyright © 1996 [cit. 04. 03. 2018]. Dostupné z:http://www.ala.org/yalsa/guidelines/whitepapers/yalit (subjektivní překlad autorky bakalářské práce)

rozvíjet své soukromé psaní a začala své myšlenky realizovat v příběh. Ten poté dala ještě před svou agentkou a nakladatelem přečíst spisovatelům ze skupiny k upřímné kritice. *„Více než dvacet let jsem pomáhala muzikantům a umělcům pracovat s jejich příběhy skrze hudbu, až se mě jednoho dne jeden z nich zeptal: „A jaký je tvůj příběh?“(...) Deset let poté jsem objevila skupinu začínajících spisovatelů tady v Nashville. Právě tato skupina viděla všechnu mou práci ještě před mým agentem, nakladatelem a před všemi ostatními.“*[4]

K psaní historických románů autorku přivedlo pátrání po rodinné historii a následné bádání a získávání informací. *„(...)A právě tato nevědomost (historie rozvětvené rodiny) pro mě byla inspirací pro sepsání mého prvního románu (V šedých tónech). Každý z nás má velké mezery v poznání rodinné či světové historie, a právě proto by měla vznikat díla, která vdechnou život starým příběhům. Příběhům, které byly zapomenuty a tzv. uzavřeny v lahvi.“*[5] Z rodinné historie věděla, že se její otec narodil v Litvě, kterou ovšem musel kvůli Stalinově okupaci opustit. Navzdory všem nepřízním se mu nakonec podařilo dostat do uprchlického tábora, kde přežil následujících devět let. Poté se usadil ve Spojených státech. Ačkoliv si zachránil život, uprchnutí do jiné země pro něj bylo velice těžké.

„(Otec) Když sem přišel, neměl nic. Musel začít stavět svůj život zcela od základů.“[6]

Její inspirací se stala zapomenutá historie a ona se rozhodla svou práci zasvětit odkrývání informací, vzpomínek a faktů, které zůstaly pro mnohé skryté a neobjevené. Už v tomto prvopočátku je jasně vidět autorčino značné ovlivnění vyplývající z jejího původu. Vždyť v podstatě na celém světě bychom našli v jednotlivých zemích řady spisovatelů, kteří se věnovali, stejně jako Ruta Sepetys, válečné tematice. Všichni svými díly výrazně obohatili domácí i světovou literaturu, a to hlavně díky tomu, že vycházeli ze své vlastní zkušenosti či vzpomínek. Historické romány tak bývají pro čtenáře hodnotnější, jelikož jsou založeny na reálných podkladech. Jako konkrétnější příklad si můžeme uvést polského autora *Wladyslava Szpilmana*, který se do společnosti výrazně zapsal dílem, podle kterého vznikla stejnojmenná filmová adaptace, *Pianista*. V tomto díle se autor, Žid, vrací do sociálně nepříznivého období během druhé světové války a vkládá do čtenářových rukou část své autobiografie. *"Už když jsem si přečetl několik prvních kapitol, věděl jsem, že tato knížka bude námětem mého dalšího*

[4] Ruta Sepetys discusses her new novel, SALT TO THE SEA - YouTube. *YouTube* [online]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=C8sROvInDBk&t=188s (subjektivní překlad autorky bakalářské práce)
[5] Ruta Sepetys discusses her new novel, SALT TO THE SEA - YouTube. *YouTube* [online]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=C8sROvInDBk&t=188s (subjektivní překlad autorky bakalářské práce)
[6] Ruta Sepetys discusses her new novel, SALT TO THE SEA - YouTube. *YouTube* [online]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=C8sROvInDBk&t=188s (subjektivní překlad autorky bakalářské práce)

filmu. Je to ten pravý příběh a já vím, jak jej odvyprávět. Je to pozitivní kniha. I přes všechny hrůzy, o kterých pojednává, je v ní naděje."[7]

Takto Szpilmanovu knihu ohodnotil *Roman Polański*, režisér snímku, který v podstatě velmi stručně a jasně vystihl atraktivitu, kterou mají romány tohoto typu pro čtenáře. Nejen že se v nich chtějí dozvědět o světové minulosti, ale také v nich chtějí nalézt neutuchající lidskou sílu, víru a naději. A o toto poslání jde autorům v jejich knihách nejvíce.

Stejně tak je tomu i u Sepetys, která není pouhou spisovatelkou, jež chce vynést na světlo dávnou minulost, ale je také ženou, jejíž rodiny se přímo dotkly události z války. *„Moje knihy jsou fikce, ale jsou vystavěny na historických událostech, pamětech a svědectvích. Když čtenáři mají zájem o mé romány, naplňuje mě to nadějí, že si budou chtít zjišťovat stále další fakta a souvislosti." (Ruta Sepetys)*

První knihou, kterou se v roce 2013 autorka představila veřejnosti, byl román *V šedých tónech*. V tomto románu autorka nastínila čtenářům realistický obraz doby během druhé světové války, doby plné holocaustu a boje o přežití. Jelikož autorku ke psaní přivedla její vlastní historie, zasadila svou první knihu do prostředí Litvy a zaměřila se na popsání Stalinovy kruté deportace lidí do táborů na Sibiři. Ihned po vydání získala kniha velmi dobré kritické recenze, a poté již autorčin věhlas jen sílil. V roce 2014 vydalo zahraniční nakladatelství Penguin Books autorčinu další knihu, *Potrhaná křídla*. U nás knihu posléze vydalo nakladatelství CooBoo, specializující se převážně na knihy pro děti a mládež. Potrhaná křídla čtenáři i kritici přivítali stejně vřele jako její debut, a jméno Ruta Sepetys se tak začalo objevovat v mediální sféře čím dál více.

Její nejnovější kniha vyšla v roce 2016 pod názvem *Sůl moře* a stejně jako dva předchozí tituly i tento ihned patřil k nejčtenějším dílům dnešní doby. V roce 2017 zakoupila společnost Universal Picture na tuto knihu práva a nyní je v procesu tvorba historického filmu.

Ve svých jedenapadesáti letech se Ruta Sepetys řadí mezi mezinárodně uznávané autory historické beletrie. Její díla byla přeložena do více než padesáti zemí a třiceti šesti jazyků a drží se na světových příčkách knižních bestsellerů. Za svou spisovatelskou práci, prostřednictvím které se snaží čtenáře na celém světě informovat o zapomenutých historických událostech, získala *Kříž rytířského řádu* od prezidenta Litvy.

Sepetys se v dnešní době vyznačuje velmi dobrou komunikací s veřejností po celém světě. Se svými fanoušky komunikuje prostřednictvím svých osobních stránek, kde najdeme základní

[7] Kultura iDNES.cz – Kultura od A do Z. *Kultura iDNES.cz – Kultura od A do Z* [online]. Copyright © 1999 [cit. 09. 04. 2018]. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz

informace o jejím životě i o jejích knihách. Dále je velmi aktivní na moderních internetových sítích, jako jsou Facebook, Twitter či Instagram. Po domluvě také pořádá besedy ve školách, v knižních klubech či se spojí se zájemci z jiného konce světa přes e-mail nebo webkameru.

V loňském roce navštívila Českou republiku, v rámci knižního festivalu *Humbook*. Na této události se autorka velmi ráda setkala s knižními bloggery i se svými fanoušky a odpověděla jim na spousty otázek ohledně jejích příběhů.

Ruta je sice v rámci svých kořenů Litevka, ale narodila se v Americe a nyní žije v Tennessee a pracuje na své čtvrté historicky podložené knize v sekci *young adult*. V té se bude zabývat situací ve fašistickém Španělsku za vlády nechvalně známého generála Franca.

V šedých tonech a *Potrhaná křídla* se staly *New York Times bestsellery*, *mezinárodními bestsellery* a byly nominovány na *Carnegieho medaili za literaturu*. Ovšem až nejnovější kniha, *Sůl moře*, toto prestižní britské ocenění za knihu pro děti a mládež 19. června 2017 získala.

„Vítězné knihy plní přesně tu životně důležitou úlohu, kterou by literatura měla hrát. Pomáhají dětem a mladým lidem pochopit svět kolem nich.“[8] Od poroty také zaznělo, že *„kniha Sůl moře byla vybrána díky jazykovému umu a preciznosti, pečlivě vystavěné zápletce i díky velké škále emocí, které ve čtenáři probouzí.“*[9]

Ve světě její knihy sbírají jeden úspěch za druhým a celkově se jedná o více než 40 knižních cen, které buď získaly, nebo na ně byly nominovány. V České republice rozhodně stojí za zmínku úspěch v roce 2016, kdy román Sůl moře vyhrál *Zlatou stuhu* v kategorii překladová část – beletrie pro děti a mládež.

[8] Zlatá stuha - Sůl moře. *Zlatá stuha - O ceně* [online]. Copyright © IBBY 2014 [cit. 05. 04. 2018]. Dostupné z: http://www.zlatastuha.cz/sul-more

[9] Zlatá stuha - Sůl moře. *Zlatá stuha - O ceně* [online]. Copyright © IBBY 2014 [cit. 05. 04. 2018]. Dostupné z: http://www.zlatastuha.cz/sul-more

3. Interpretace a analýza díla Sůl moře

Interpretací (z lat. *interpretatio*) nebo *výkladem, překladem, vysvětlením*[10] vyjadřujeme pochopení přečteného díla či jeho jednotlivých částí. Při čtení si musíme uvědomovat skrytý význam vyjádřený v určitých symbolech či motivech vložených autorem do díla. S nimi bychom se poté měli naučit pracovat a využívat je pro vytváření svého vlastního názoru.

Ještě před tím, než se budeme věnovat analýze vybraného literárního díla, zaměříme se na pojem interpretace, ze kterého se bude celá analýza odvíjet. Jestliže totiž chceme na literární dílo nahlížet z kritického hlediska, rozebírat jej a následně s těmito informace pracovat, musíme interpretaci co možná nejlépe porozumět.

Literární dílo působí na různé čtenáře zcela odlišně. Každý si na něj vytváříme svůj vlastní subjektivní názor a dle něj ho poté interpretujeme. Nemůžeme tedy tzv. číst pouze očima, ale musíme se naučit číst tzv. mezi řádky, a vnímat tak dílo co nejintenzivněji a získat z četby co nejvíce informací. S každým dílem by se mělo nakládat odlišně. Měli bychom si uvědomovat okolnosti jeho vzniku, a také se umět vcítit do historického a kulturního pozadí příběhu. K samotnému dílu musíme ze začátku přistupovat neutrálně a neměli bychom být ovlivněni očekáváním, jež značně omezí naše potěšení z literárního díla.[11]

Pojem interpretace je s literární vědou spjatý od samého začátku a mohli jsme se s ním setkat v mnoha kulturních odvětvích. V minulosti ovšem nenesla interpretace název, jak jej známe dnes, nýbrž spadala pod filozofickou nauku nazývanou *hermeneutika*.

Hermeneutika je spjata s kritickým myšlením, jež je při procesu výkladu nadmíru důležité. Prvopočátky tohoto termínu bychom našli ve starověkém Řecku, kde se jeho původ pojí se slovesem *herméneuein* tzv. hermovat neboli napodobovat boha Herma, posla bohů. Tento pojem byl tedy dříve chápán jako vyjádření božských věcí lidskou řečí.[12] Hermeneutika vychází z přesvědčení, že bychom měli při výkladu brát v potaz, jak celek, tak i jeho části a naučit se s nimi pracovat. Tuto filozofii můžeme znát pod názvem hermeneutický kruh.

Tímto kritickým myšlením si člověk vytváří vlastní názor na jevy v jeho okolí. Můžeme tedy hovořit o tom, že interpretaci využíváme, třeba i nevědomky, dennodenně. Nás bude ovšem zajímat interpretace literárního díla, jež je při četbě velmi důležitá. Pojem interpretace je v celku těžko uchopitelný. Jeho složitost si uvědomovali a stále uvědomují všichni, jež

[10] NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Brno: Host, 2006, s. 347. ISBN 80-7294-170-4.

[11] FOSTER, Thomas C. *Jak číst literaturu jako profesor: zábavný průvodce ke čtení mezi řádky*. Přeložil Marek SEČKAŘ. Brno: Host, 2016, s. 279. ISBN 978-80-7491-564-2. s

[12] POKORNÝ, Petr. *Hermeneutika jako teorie porozumění: od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 19. ISBN 80-7021-779-0.

v průběhu let do této problematiky nahlédli, což velmi výstižně vyjádřil ve svých slovech G. Herméren: *„Interpretace mohou být více či méně složité, více či méně abstraktní, více či méně obsažné, více či méně určité, mohou být o různých věcech. Především je důležité si uvědomit, že samotný termín „interpretace" je vágní a víceznačný; „interpretace" se špatně interpretuje."*[13]

Jak již bylo zmíněno výše, interpretace se v prvé řadě váže na subjektivní kritické myšlení čtenáře. Není tedy ohraničena zásadními pravidly, která by omezovala čtenářovy úvahy a dojmy z četby.

V procesu analýzy literárního díla je stěžejní přímý kontakt mezi čtenářem a dílem. Posuzujeme zde totiž působení díla na čtenáře, a také čtenářův postoj vůči textu. Dle Fosterových slov mezi čtenářem a spisovatelem vzniká společenská smlouva, od které se bude čtenářův postoj k titulu během četby odvíjet. My, čtenáři, vezmeme v potaz všechny informace užité v knize, uvěříme jim, popřípadě se ztotožníme s hrdiny, a budeme považovat příběh za skutečný. Ze strany spisovatelů můžeme zase očekávat určitá pravidla dodržovaná během výstavby děje.[14]

Nyní jsme se seznámili s pojmem interpretace a můžeme se zaměřit na analýzu díla *Sůl moře*.

Sůl moře

Historie a její dopady na společnost se stávaly zdrojem inspirace pro spisovatele různých žánrů z celého světa a i nyní jsou historická témata ze strany čtenářů velmi žádaná. Prostřednictvím svých děl autoři mohli čtenáře informovat o faktech, která podle nich nebyla dostatečně rozebírána, ať už v jiných publikacích či v běžném životě. Stejně tak svou volbu pro tvorbu historické beletrie odůvodnila autorka díla, jemuž se nyní budeme věnovat.

Sůl moře, v originále *Salt to the Sea*, byla v České republice vydána v roce 2016 nakladatelstvím CooBoo, specializujícím se na literaturu pro děti a mládež. Jejímu přeložení se věnoval *Petr Eliáš*, který velmi ochotně v korespondenčním rozhovoru přispěl do této práce informacemi o překladu díla. Obálku vytvořil *Lubomír Kuba* a celkem se knížka skládá z 352 stran. Ještě před samotným sepsáním se autorka více než 3 roky věnovala analýze všech doložených informací a navštívila přeživší cestující i rodiny zesnulých. Vytvořila dílo

[13] Herméren, G. Interpretation: Types and Criteria. In: *Grazer philosophische Studien*, XIX 2, 1983, str. 131–161. český překlad: Niederle, R. In: *Organon F*, IX 2, 2002, str. 186.

[14] FOSTER, Thomas C. *Jak číst literaturu jako profesor: zábavný průvodce ke čtení mezi řádky*. Přeložil Marek SEČKAŘ. Brno: Host, 2016, s. 107 -108 ISBN 978-80-7491-564-2.

seskládané z historicky hodnotných výpovědí a vzpomínek lidí, kterých se tato událost opravdu dotkla. Její výzkum se následně stal v jejím díle klíčovým.

V příběhu jsme se octli na pokraji druhé světové války, v zimě roku 1945, kdy stovky zoufalých lidí prchaly před sovětskou armádou. Prostřednictvím čtyř hlavních hrdinů jsme mohli z různých perspektiv sledovat, co všechno museli lidé udělat, aby v období války přežili. Hrdinové byli každý z jiné země, čímž autorka realisticky popsala dopad války na různé kultury. Zároveň byli ale vytvořeni tak, aby spadali do žánru pro mladé čtenáře.

„*Mé postavy spadají do „young adult" věkové kategorie. Na kruté události druhé světové války je zde nahlíženo očima dospívajících."*[15]

Prostřednictvím jejich vyprávění jsme se dozvěděli příběh, jež vyprávěl tragickou a dlouho zapomenutou událost z druhé světové války.

Po svém vydání se kniha setkala s velmi příznivým ohlasem od čtenářů i kritiků. V americkém týdeníku Entertainment Weekly knihu ohodnotili v krátké redaktorské recenzi slovy: *„Sepetys je mistrem historické beletrie.(...) Znovu zakotví panoramatický pohled na epickou tragédii v perspektivách, které se cítí bezprostřední a hluboce uspořádané."*[16]

Další velmi pozitivní ohlas jsme mohli najít v publicisticky hodnotném newyorském deníku The New York Times, aktivním od roku 1851, jež Sůl moře charakterizoval jako *„Přesvědčivé čtení pro dospívající i dospělé čtenáře"*[17] a ocenil autorčino nadšení do historického bádání. *„Ruta Sepetys se stala znovu šampiónem všech zapomenutých a vyhoštěných lidí – všech populací, jejichž historie zůstala ztracena a zapomenuta v historii."*[18]

3.1 Autorský styl

V knize jsme si mohli všimnout, že autorka ve vytváření textu volila spíše jednoduché a krátké věty. Snažila se tak dát důraz na historické informace a tragické téma. Samotnému českému překladateli Petru Eliáši dělaly v překladu problémy nepřirozeně znějící krátké věty,

[15] Ruta Sepetys discusses her new novel, SALT TO THE SEA - YouTube. YouTube [online]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=C8sROvInDBk&t=188s (subjektivní překlad autorky bakalářské práce)

[16] 'Salt to the Sea' by Ruta Sepetys: EW review | EW.com. Entertainment Weekly: TV Recaps, Movie & Music News [online]. Copyright © 2017 Time Inc. All Rights Reserved. Use of this site constitutes acceptance of our [cit. 19. 03. 2018]. Dostupné z: http://ew.com/article/2016/02/08/salt-to-the-sea-ruta-sepetys-ew-review/ (subjektivní překlad autorky bakalářské práce)

[17] 'Salt to the Sea,' by Ruta Sepetys - The New York Times. The New York Times - Breaking News, World News & Multimedia [online]. Copyright © [cit. 19. 03. 2018]. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2016/02/14/books/review/salt-to-the-sea-by-ruta-sepetys.html (subjektivní překlad autorky bakalářské práce)

[18] 'Salt to the Sea,' by Ruta Sepetys - The New York Times. The New York Times - Breaking News, World News & Multimedia [online]. Copyright © [cit. 19. 03. 2018]. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2016/02/14/books/review/salt-to-the-sea-by-ruta-sepetys.html (subjektivní překlad autorky bakalářské práce)

které nemohl překládat mechanicky, ale musel je přizpůsobit tak, aby byly srozumitelné i pro mladé čtenáře.[19] Nejdůležitější podle něj bylo v textu udržet *„určitý rytmus a melodii, obsažené v jejím stylu tvorby.“*[20] Její styl byl specifický hlavně pak ve vytváření jednotlivých krátkých výpovědí hrdinů namísto běžných kapitol. Příběh byl těmito úseky značně urychlen a čtenář se během krátké chvíle dozvěděl mnoho informací. Jak jsme se již dozvěděli, autorka spojila v příběhu historické události s fikcí. Mohli jsme vnímat prolínání pasáží, které byly popsány méně podrobně (fikce), a pak ty, u kterých se autorka věnovala opravdovým detailům (reálná historie). Skrze tyto detaily nám dala možnost nahlédnout do dějin a dozvědět se mnoho důležitých informací. Na druhou stranu bylo ale znát, že zde byla předpokládána naše základní znalost historie. Informace jako Jantarová komnata, Wilhelm Gustloff či Erich Koch byly nastíněny jen náznakově, a k hlubšímu pochopení jsme si museli doplňující informace nalézt sami.

„*Text je tudíž protkán prázdnými mezerami, mezerami, které je třeba zaplnit, a kdo jej pronesl, ten předpokládal, že zaplněna budou. Ponechal je prázdná ze dvou důvodů. Především proto, že text je mechanismus líný (nebo šetrný), žije z nadhodnoty smyslu, vkládané do něj příjemcem, a pouze v případech extrémního pedantství, extrémního didaktického úsilí nebo extrémní represivnosti se komplikuje redundancemi a následnými specifikacemi – a to až po mez, za níž jsou narušována normální konverzační pravidla (…) Jinými slovy řečeno, text je vyřčen pro někoho, kdo by jej aktualizoval – a to i když s nevěří (nebo nechce věřit), že by někdo takový konkrétně a empiricky existoval.“*[21]

Stěžejní složkou při četbě tohoto díla byla symbolika a užití motivů. Jejich prostřednictvím v nás autorka podnítila časté dedukce nad problematikou a nad hlubším smyslem hlavního tématu.

V románu jsme mohli nalézt například symbol ztráty, lásky, války, naděje či smrti. Jejich užití bylo ve výstavbě celého příběhu klíčové, jelikož jsme se mohli do hlavních postav co nejvíce vcítit a pochopit příběh co nejlépe. *„Symbolika proměňuje zkušenost v myšlenku a myšlenku v obraz, takže myšlenka vyjádřená pomocí obrazu zůstává navždy činná, nedosažitelná a – byť by byla vyjádřena ve všech jazycích – i nevyjádřitelná. Alegorie proměňuje zkušenost v pojem a pojem v obraz, ale tak, že pojem zůstává navždy definován a je vyjádřený obrazem*“ [22]

3.2 Prostředí

[19] Informace z rozhovoru s českým překladatelem Petrem Eliášem vedenou autorkou bakalářské práce korespondenční formou

[20] Informace z rozhovoru s českým překladatelem Petrem Eliášem vedenou autorkou bakalářské práce korespondenční formou

[21] FOSTER, Thomas C. *Jak číst romány jako profesor*. Brno: Host, 2014, s. 68. ISBN 978-80-7294-929-8.

[22] Umberto Eco, *Meze interpretace*, Praha 2004, s. 14

Ačkoliv byl každý z hrdinů z jiného koutu světa, válečné boje je spojili a všichni se nakonec sešli na jedné lodi. Sepetys prolnula ve výstavbě prostředí reálná místa, která před sepisováním díla analyzovala (konstrukce lodi) a místa, která byla vytvořená pouze její fantazií (farma rodiny Klestů). Popisu prostředí se ale v románu věnovala spíše okrajově, aby naši pozornost neodvedla od hlavní dějové linie.

„Prostředí je smyšlené, i když je vypůjčené z reálného života, ať už znamená cokoliv. Ale zároveň je funkční ve vlastním kontextu. (...) Jakékoliv prostředí v beletristickém díle je vyfantazírovanou konstrukcí a liší se od jakéhokoliv skutečného místa, byť vypadá prakticky totožně. Pokud spisovatelé používají jako vzor reálná místa, pak je pozměňují, omezují, něco k nim přidávají, něco zase ubírají a občas je naprosto zkreslují. Nezahrnují celá města a celé ulice tak, jak jsou. Proč? Mimo jiné proto, že by takový objem informací čtenáře úplně zavalil. Romány by byly třikrát delší a to nikdo nechce. „[23]

Příběh se ze začátku odehrával v přírodě, jelikož se všichni snažili vyhnout Rudé armádě a museli pro putování vybírat odlehlá místa co nejdál od měst. Prostředí bylo ovlivněné probíhající válkou, takže bychom ho mohli popsat spíše jako ponuré a negativní. Hrdinové procházeli ledovou krajinou, na které zanechaly stopy vojáci, tanky i stovky mrtvých.

Stejná atmosféra vládla i v přístavu. V tomto prostředí se naopak setkáváme s masou lidí, která čekala na své místo na lodi. Byly zde popsány prázdné domy, obydlené migrujícími nájemníky, a ačkoliv zde bylo živo, panovala po celou dobu v pozadí pochmurná atmosféra.

3.2.1 Historicko-společenský kontext

V knize Sůl a moře spojila autorka fikci s historicky podloženými informacemi, a vytvořila tak román obsahově vhodný pro čtenáře různého věku. Ti ale museli mít alespoň základní historické znalosti, jež byly pro pochopení smyslu díla stěžejní. Příběh byl z velké části smyšlený, ale pojmy jako Wilhelm Gustloff, operace Hannibal či Jantarová komnata měly v našich dějinách historickou váhu.

Je tedy důležité, si ještě před samotným rozebíráním titulu nastínit historický kontext doby, do které je děj zasazen.

V této části se tedy zaměříme na historickou situaci konečné fáze druhé světové války. Zabývat se budeme dvěma mocnostmi, Německem a SSSR, jejichž spor vyústil v události, které se posléze staly podkladem pro sepsání tohoto literárního díla.

[23] FOSTER, Thomas C. *Jak číst romány jako profesor*. Brno: Host, 2014, s. 65. ISBN 978-80-7294-929-8.

Po neúspěchu v první světové válce se Německo snažilo nabrat opět síly a vybudovat si mezi ostatními státy plnohodnotné místo. Tato vize se plnila velmi těžko, jelikož se země ocitla v nepříznivé ekonomické i společenské situaci. Právě finanční problémy byly jedním z hlavních hybatelů, kterých využil Adolf Hitler, aby se s pomocí německého lidu dostal k moci a vybojoval Německu slávu. Z doložených historických faktů víme, že svou vizi začal naplňovat navzdory morálním zásadám a paktům, které postupně porušil. Vytvořil tak ke konci druhé světové války z Německa mocnost vzbuzující v lidech spíše strach a hrůzu než obdiv. Můžeme tedy říci, že Německo globálně vnímáme jako iniciátora druhé světové války a pojíme ho s hrůznými činy, které se negativně zapsaly do světových dějin.

Po celou dobu druhé světové války, se boje mezi mocnostmi stáčely spíše na západ k Německu, Francii, Americe, Anglii a Itálii. Hitler si východ pojistil dohodou se Stalinem utvrzující tzv. rozdělení Evropy a pakt neútočení mezi Německem a SSSR. Baltské země Litva, Lotyšsko a Estonsko, patřily k SSSR, ačkoliv lidé začínali být s přicházejícím stalinismem čím dál více nespokojeni. To také vedlo k následným sympatiím k přicházejícím nacistickým vojskům. Země patřící podle úmluvy SSSR začalo Německo obléhat, a tím se dostaly do střetu dvě silné mocnosti. Baltské země, jež byly zasaženy stalinistickými čistkami, příliv nacistických vojsk v roce 1941 v podstatě uvítaly a velmi rychle se staly součástí dobytých zemí protivníka. Nikdo v té době nemohl tušit, že si velký Vůdce napadením SSSR vytvořil až moc velkého protivníka a podepsal pro svou zemi ortel neúspěchu.

Kolem roku 1944 se tedy začala situace obracet a nacistická vojska se navzdory předcházejícím dlouholetým úspěchům musela uchýlit k ústupu před Rudou armádou. 14. ledna 1944 se ruským vojskům podařilo osvobodit Leningrad a německá armáda byla zatlačena až na pomezí Estonska. Stalinovi šlo v tuto chvíli o jedno – získat Baltské moře zpět pro sebe.[24] Pro baltské země tím začala další etapa strachu, deportace a násilí a jediným východiskem se pro jejich obyvatele stal útěk. Ze své země prchali sami i s pomocí nacistických vojsk a snažili se najít bezpečné místo pro život. V rámci sovětských útoků zahájilo německé námořnictvo hromadné přesuny obyvatelstva z východu Třetí říše do západních přístavů, kde již byly připraveny lodě na jejich záchranu. Tato největší námořní evakuace v historii dostala jméno *Hannibal*. Jednou z lodí v přístavu byl i *Wilhelm Gustloff*.

S koncem druhé světové války tedy nepřišlo pouze osvobozování Rudou armádou, ale také vpády ruských vojáků do vesnic a měst, kde se na tamějších lidech dopustili činů, jež byly velmi rychle zapomenuty. O těchto dějinách se v literatuře nedozvíme tolik, kolik by si

[24] DÖNHOFF, Tatjana a Rainer BERG. *Gustloff: příběh největší námořní katastrofy všech dob*. Brno: MOBA, c2009, s. 8. ISBN 978-80-243-3481-3.

zasloužily. Proč tomu tak je? Musíme si uvědomit, že Baltské země před koncem války spadaly pod poraženou velmoc, a navíc patřily a stále patří mezi státy menšin, čímž se dostaly do historického pozadí.

V dnešní době najdeme jen malé množství zdrojů vypovídajících o tragickém potopení lodi Wilhelm Gustloff. Jak sama Sepetys říká, každá strana se snažila celou situaci ututlat s ohledem na konečné postavení Německa. *„Zkázu lodi Wilhelm Gustloff chtěl utajit i sám Hitler, aby ještě více neshodil klesající morálku německých vojáků. Po válce zase Němcům nepřišlo vhodné stavět se do role obětí vzhledem k tomu, co napáchali za války. A ruský velitel ponorky byl okamžitě po konci války propuštěn bez vyznamenání z armády. Takže ani Rusové o tom nechtěli hovořit.“*[25]

Wilhelm Gustloff byla německou osobní lodí, která spadala do vlastnictví KdF neboli *Kraft durch Freude*, a jejíž služby byly nejdříve využívány v rámci klidných a rekreačních cest. Vyznačovala se tím, že byla vytvořena jako beztřídní loď, což znamenalo, že se na palubě nacházely pouze kajuty jedné třídy. V praxi to mělo velmi podstatný význam pro společnost. Ta měla prostřednictvím tohoto kroku vidět vzor pro již dlouho žádané společenství všech Němců.[26] Jak už bylo řečeno, využívala jí předně organizace KdF, převážně pak na výlety a okružní plavby. To, že se jednoho dne zapíše tento tzv. železný obr do dějin jako loď transportující tisíce uprchlíků, by v této době nenapadlo nikoho. Byla postavena v loděnici Blohm & Voss pro Německou frontu (a také pro organizaci KdF) a první práce na její konstrukci proběhly v lednu roku 1936. Hitler na nové motorové lodi nechtěl šetřit a při zadávání objednávky se předpokládalo, že se její cena vyšplhá až na dvacet pět milionů říšských marek. Tato cena byla s ohledem na požadavky v celku běžná. Loď měla měřit 208 metrů, ponor měl být šest až sedm metrů, největší rychlost měla být 15,5 uzlů a měla pojmout 417 členů posádky a 1463 cestujících.[27] U tak významné lodi, se už od samotného začátku počítalo se stejně honosným a reprezentativním jménem. Jelikož se ocitáme v době velkého rozvoje nacistického Německa, samozřejmou první variantou bylo jméno obdivovaného Vůdce, ovšem nakonec dostala loď své jméno zcela po někom jiném. Dnes je jméno *Wilhelm Gustloff* spíše zapomenuto, ale v období nacistického Německa se řadilo mezi velmi známá jména. Švýcarský nacistický politik se narodil *30. ledna 1895* ve Schwerinu, jež dostalo přízvisko tzv. město Wilhelma Gustloffa. V Německu se aktivoval pouze v politické sféře,

[25] Spisovatelka připomíná námořní katastrofu šestkrát horší než Titanic. Svět ji chtěl navždy zamlčet - Aktuálně.cz. Magazín - Aktuálně.cz [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 04. 03. 2018]. Dostupné z: https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/ruta-sepetys-sul-more-wilhelm-gustloff-titanic-tragedie/r~fa55904e99d111e68cd20025900fea04/?redirected=1519492646

[26] GRASS, Günter. *Jako rak: novela*. V Brně: Atlantis, 2005, s. 31. ISBN 80-7108-269-4.

[27] GRASS, Günter. *Jako rak: novela*. V Brně: Atlantis, 2005, s. 32. ISBN 80-7108-269-4.

jelikož mu chronická plicní choroba zabránila ve vojenské účasti v první světové válce. Během druhé světové války se stal velmi politicky aktivním a stal se zemským gruppenleitrem. Do německých dějin se ovšem nezapsal svým životem, ale naopak svou smrtí. Když byl *4. února 1936* v Davosu zastřelen židovským studentem medicíny *Davidem Frankfurtem*, stal se národním mučedníkem, jehož památce byly věnované názvy ulic, nadací či lodí. Volba tohoto jména k pojmenování záchranné lodi se dala názorně srovnat například s naším Janem Palachem, který ve vlastencích, stejně jako Gustloff ve zfanatizovaných Němcích, vyvolával pocit oběti či bezpráví. Nově vzniklá loď byla symbolem naděje, moci a síly a měla svou konstrukcí oslavovat jméno mučedníka, k jehož tragickému konci se o devět let později bohužel přidala i ona.

Jak již bylo zmíněno, loď Wilhelm Gustloff byla využita pro historickou evakuaci Hannibal, díky které se podařilo v době největší krize evakuovat přes dva miliony lidí – vojáků i civilistů. Na moře poprvé vyplula *5. května 1937* a její poslední pohyb na mořské hladině se datuje k *30. lednu 1945*. Při přepravě více než deseti tisíc pasažérů na ni ve vodách Baltského moře v útrobách ponorky *S-13* pod vedením *Alexandra Marineska* čekala přibližně ve 21:15 čtyři torpéda – *Za vlast, Za sovětský lid, Za Leningrad* a *Za Stalina*. Ze čtyř torpéd byla nakonec vypuštěna pouze tři, jelikož Za Stalina nečekaně selhalo a bylo v akci nefunkční. Po necelých 50 minutách se vrak lodi potopil do ledové hlubiny a zbyla po něm jen malá hrstka přeživších a otevřené moře plné utonulých pasažérů.

Dle slov významného archiváře *Heinze Schöna*, jež sloužil na lodi a následně celé katastrofální potopení Gustloffa přežil, byly počty zachráněných na jednotlivých člunech takové: *„Torpédový člun T-36 vyzvedl 564 přeživších; T Löwe vyzvedl 472; minolovka M 375/TS 8 vyzvedla 28; parník Göttingnem vyzvedl 28; parník Gotenland vyzvedl 7; a Vorposostenboot VP 1703 vyzvedla 1 osobu.“*[28] Z původního počtu 10 573 pasažérů na palubě můžeme odvodit, jaké obrovské ztráty na lidských životech opomíjená zkáza lodi přinesla.

Tzv. Osmý div světa nebo také *tajemství druhé světové války*. Těchto označení se dostalo Jantarové komnatě, kterou lidé naposledy spatřili na sklonku druhé světové války v roce 1944. Jak už napovídá samotný název, jedná se o místnost obsahující četné jantarové dekorace, čímž si místnost získala svou světovou jedinečnost. Od svého věnování ruskému caru *Petru Velikému* v první polovině 19. století se až do druhé světové války komnata nacházela v Rusku. V období rozpínání německých vojsk se začala komnata rozebírat, po částech odvážet a naposledy byla spatřena roku 1944. Od té doby se stala velkou válečnou záhadou,

[28] PRINCE, Cathryn J. *Smrt na Baltu: zkáza lodi Wilhelm Gustloff*. Přeložil Zdeněk KUBÍK. Brno: CPress, 2017, s. 209. ISBN 978-80-264-1706-4.

kterou se snažil vyřešit nejeden badatel a lovec pokladů, ovšem bez úspěchu. S Wilhelmem Gustloffem je spojována v rámci domněnky, že se celou dobu nachází právě ve vraku tohoto železného obra na dně moře. S Jantarovou komnatou se váže také jméno *Erich Koch*. Bylo to jméno nacistického vůdce a vraha, s nímž se v příběhu setkáme také.

3.3 Dějová linie

Sůl moře, historický bestseller světové beletrie 21. století, nás zavedl na sklonek druhé světové války, kdy se Třetí říše začínala pomalu ale jistě hroutit. V lednu roku 1945 se Rusové s velkými přesilami dostali do Východního Pruska, kde probíhala námořní evakuace Hannibal. Na tuto událost reagovalo přes tisíc uprchlíků z baltského regionu, jež se snažili všemi možnými cestami dostat do přístavu Gotenhafen v Prusku (dnešní část Polska). A právě tady na ně čekala německá loď Wilhelm Gustloff.

V této nepříznivé situaci se v malé uprchlické skupině nacházela mladá dvaadvacetiletá litevská dívka ***Joana Vilkasová***, která cestovala do Gotenhafenu společně s malým sirotkem Klause, starším ševcem Heinzem alias tzv. básníkem v botách[29], slepou ženou Ingrid a nebojácnou Evou. V průběhu cesty se Joana setkala s mladým Prusem ***Florianem Beckem***, patnáctiletou polskou dívkou ***Emilií Stożek*** a následně i s mladým ***Alfredem Frickem***, který je v té době pracoval na lodi Wilhelm Gustoloff. Každý z nich chtěl cestovat do přístavu sám, ale současná situace je chtě nechtě spojila dohromady.

Florian, dezertér zrněný šrapnelem, byl z našich hrdinů nejvíce tajemný. Hnal se za splněním neurčitého úkolu a Joana ani Emilia přesně nevěděly, co si o něm mají myslet. My jsme se díky jeho vzpomínkám dozvěděli, že byl architektem a restaurátorem, pracujícím pod svým nadřízeným dr. Langem. Ačkoliv dr.Lange spolupracoval s Hitlerem v ukrývání cenných, kradených uměleckých děl v Prusku v Konigsbergu, Florian k němu choval velký obdiv. Ten se poté projevil hlavně v době, kdy byl na speciální škole, ze které svému učiteli posílá dopisy. O to drastičtější pro něj bylo procitnutí. Po svém návratu našel všechny dopisy neotevřené a jeho ideál byl od té doby nenávratně pryč.

Florian si až teď začal uvědomovat, že ho doktor celou dobu pouze využíval pro nacistické účely. Tuto skutečnost mu již před dlouhou dobou říkal otec, se kterým se kvůli tomu pohádal a odešel od něj. Pro mladého Pruse bylo zjištění, že celou dobu žil v klamu, motivací pro boj proti režimu a Hitlerovi.

[29] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s.16. ISBN 978-80-7544-180-5.

Joana v té době utíkala z Litvy, kde za sebou zanechala svou rodinu a tajemství, které ji den za dnem sužovalo. Díky jejímu částečnému německému původu jí byl povolen přesun do Německa. Nakonec se ale dostala do východního Pruska. Zde se v Insterbergu čtyři roky živila jako sestřička v nemocnici a snažila se nemyslet na hrůzy, které musely čekat zbytek její rodiny.

Poté co se Florian vydal na svou cestu do přístavu, zachránil ve sklepě na brambory, kam se chtěl původně sám ukrýt, mladičkou Emilii před ruským vojákem. Ta ho od té chvíle brala jako svého spojence a tzv. rytíře[30].

Nejmladší hrdinka z naší čtveřice, patnáctiletá polská dívka Emilia, byla z Lvova, kde nacisté zabili tisíce polských Židů. Její otec ji před hrůzami války poslal na farmu rodiny Kleistů do Nemmersdorfu, ale ani tady dívka nenašla stálé útočiště a klid. Její útěk byl skrze její původ velmi komplikovaný. Ani na jedné straně znepřátelených stran by ji nečekalo nic dobrého, a tak se snažila zamaskovat své rasově nečisté kořeny. Na jejím původu totiž závisela její budoucnost a Emilia musela vymyslet, jak se dostane na loď. Jako cejch přitom na sobě nesla stopy zanechané brutalitou a barbarstvím vojáků Rudé armády. *Mám se Joaně svěřit? Třeba mi pomůže. Ale věděla jsem, jak by to dopadlo. Byla by znechucená.“*[31]

Mezitím se v přístavu připravovalo všechno na to, až dorazí první vlny uprchlíků a my jsme se až nyní setkali s posledním hrdinou, sedmnáctiletým Alfredem, pracujícím na přepravní lodi. Jeho výpovědi byly v příběhu ze začátku vedeny formou dopisů, sepisovaných pouze v jeho hlavě. Ty byly neustále adresovány nám zatím neznámé *Hannelore*. *„(…) Ale kdepak, nic se neboj. Tebe i Tvůj červený svetřík mám na mysli nejčastěji. Ach, s jakou láskou, jak ustavičně vzpomínám na svou Hannelore a dny v červeném svetru.“*[32] Mohli jsme tedy usoudit, že Hannelore byla jeho blízkou přítelkyní. Realita ovšem byla zcela odlišná, což také v průběhu děje postupně vycházelo na povrch.

Svou fyzickou neschopnost k boji přirovnával k ptáčkovi se zlomenými křídly[33] a skrýval ji za vyzrálou intelektuální stránku. *„Ano, potkalo mě obrovské štěstí, že jsem byl vybrán, abych se plavil na překrásné lodi, místo abych hloubil tankové zákopy jako většina chlapů v mém věku. Mé služby jsou tu velmi žádané, a tak budu muset končit. (…) Jen si to představ, drahá, Tvůj Alfred zachraňuje tisíc životů.“*[34] Prostřednictvím jednotlivých výpovědí se nám čím dál

[30] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 33. ISBN 978-80-7544-180-5.
[31] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 40. ISBN 978-80-7544-180-5.
[32] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 15. ISBN 978-80-7544-180-5.
[33] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 137. ISBN 978-80-7544-180-5.
[34] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 82-83. ISBN 978-80-7544-180-5.

více odkrývala pravá povaha Alfreda, a to hlavně díky narůstajícím krizovým a nepříznivým situacím.

Navzdory odlišné národnosti hrdinů měli Jonana, Florian, Emilia i Alfred jednu věc společnou: všichni si v sobě nesli tajemství minulosti, které radikálně změnilo jejich budoucnost.

Jednoho večera se v uprchlické skupině setkali Joana, Emilie a Florian. Ačkoliv chtěl být Florian samotářem, nakonec kvůli okolnostem zůstali všichni pohromadě a společně putovali co nejméně nápadnou cestou do přístavu. Během náročné cesty se začala postupně odkrývat jejich tajemství: Emiliino těhotenství skrývané pod velkým kabátem, Florianův útěk od dr. Langa a Joanino náhlé přiznání, že je „*vrah*“[35]. Stále ale zůstávalo mnoho otázek nezodpovězených: Kdo byl otcem nenarozeného dítěte mladičké Emilie? Jaký úkol hnal Floriana kupředu? A jak by mohla křehká zdravotní sestřička Joana někoho zabít?

Na cestě do Gotenhafenu je čekala spousta nástrah. Museli se vypořádat s krutou zimou obklopující celou zem, s hladem a s Rudou armádou. Tyto situace byly následně pro některé z uprchlíků osudné. Když se jejich cesta ubírala skrze zamrzlý led na otevřeném prostranství, nevyhnuli se náletům Rusů a Ingrid tuto nešťastnou událost nepřežila a utonula ve vodě. Stejný osud měl čekat také Joanu, tu ale naštěstí zachránil pohotový Florian, který posléze celé skupině odhalil část svého tajemného já. U vojenské kontroly se totiž objevil s průkazem SS se zprávou o zvláštní akci, kvůli které cestoval do přístavu.

Netrvalo dlouho a celá skupina dorazila do přeplněného přístavu Gotenhafen, kde již čekaly masy uprchlíků, na své místo na jedné z kotvících lodí. A právě tady narazili na Alfreda. Ten byl zaměstnaný na lodi *Wilhelm Gusttloff* a ze své pozice pomohl Joaně, Emilii, Florianovi, Heinzovi a Klausovi sehnat lístky na loď. Poslední členka skupiny Eva, se od nich odpojila a odešla na loď *Hansu*. Na palubě lodi si nyní mohl jít každý z hrdinů vlastní cestou, ale nerozhodovalo se jim lehce. Válka ale všechny odtrhla od jejich nejbližších a donutila je cestovat samotné, vzdát se všeho a emigrovat. Aniž by to tedy plánovali, vzniklo mezi nimi zvláštní pouto, které jim nedovolilo se nadobro rozdělit. I nadále zůstávali v kontaktu a navzájem si pomáhali. Mezi Florianem a Joanou se začal jejich vztah dokonce ještě více prohlubovat a oni se do sebe zamilovali. Pro Emilii, jíž by její polský původ odsoudil ke smrti, sehnali falešné doklady a dostali ji v jejím stavu až na lodní ošetřovnu. Joana se od ní poté dozvěděla, že si nenarozené dítě s sebou nesla z farmy a že měla namířeno za nejstarším synem Kleistů, Augustem. Mladé dívce se po přiznání očividně velmi ulevilo a mohla

[35] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 46. ISBN 978-80-7544-180-5.

konečně v klidu očekávat porod dítěte. Ten přišel záhy velmi brzy a skupina přivítala na palubě malou Halinku, jiskru naděje v tak beznadějné době.
Novorozená holčička s sebou ale nesla cejch Emiliiny vnitřní hanby a ponížení. Nakonec se Emilia Joaně přiznala, že na ni nečeká milující August, ale jen samota. Halinka totiž byla živým důkazem toho, co všechno napáchali barbarští vojáci při masakru v Nemmesdorfu.
V kontrastu s radostnou událostí narození dítěte byla loď zasažena sovětskými torpédy a všem bylo jasné, že ten pravý boj o život začal až právě teď. Jelikož Němci očekávali spíše ruské nálety, nebyli dostatečně připraveni na evakuaci všech členů paluby. Kvůli zvýšení kapacity bylo z plánovaných 22 na palubě pouze 10 záchranných člunů. Na palubě vznikl obrovský zmatek smíchaný se strachem. Každý si chtěl zajistit své místo v jednom z mála člunů, které na lodi zbyly. Florian s Joanou se snažili držet pohromadě a najít zbytek jejich skupiny. Ačkoliv se jim to podařilo, omezený počet míst pro evakuaci je nakonec rozdělil. Emilia dala přednost své dceři a svěřila ji do rukou Floriana a Joany, kteří byli již s Klausem ve člunu.
Poslední člen jejich skupin, Heinz, se utopil po skoku do moře.
Emilia zůstala na rychle se potápějící lodi, našla železný člun a potkala v něm Alfreda. Ovšem napjatá situace z jindy úslužného chlapce udělá blouznícího a agresivního obránce. Po zjištění, že Emilia nemá německé kořeny, chtěl být Alfred hrdinou, posloužit své zemi a zbavit se jednoho z nečistých ras.[36]
Jejich střet vyvrcholil, když Alfred spadl přes palubu do ledové vody Baltského moře a Emilia zůstala sama v prázdném člunu. Měla radost, že svěřila svou Halinku do rukou Joany a Floriana a na jejím osudu jí už nezáleželo. Její život pro ni nebyl důležitý, jelikož již od prvopočátku výpravy do Gotenhafenu si už mrtvá připadala.[37]
Celý román skončil přenesením v čase o dvacet tři let do přítomnosti. Ve výpovědi z Florianova pohledu jsme se dozvěděli, že člun s mladou Polkou před lety našla paní na své soukromé pláži v Dánsku. Emilia tak celých dvacet tři let odpočívala u ní pod nejkrásnějším záhonem růží. Konečně v bezpečí a milovaná.[38]

Celkový nápad s osvětlením této konkrétní historické události Rutě vnukla sestřenice jejího otce, *Erika Demski*. „*Sestřenice mého otce Erika Demski uprchla z Litvy přes Východní Prusko a získala lístek na palubu prokletého Wilhelma Gustloffa. Šťastným řízením osudu*

[36] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 329. ISBN 978-80-7544-180-5.
[37] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 50. ISBN 978-80-7544-180-5.
[38] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 342. ISBN 978-80-7544-180-5.

zmeškala odjezd a vyplula na jiné lodi. S manželem Theem Mayerem dnes žije v Belgii a ochotně mi vyprávěla svůj příběh a povzbuzovala mě ve snaze o neštěstí napsat."[39]

S největší námořní katastrofou jsme většinou pojili zaoceánský parník *Titanic*, a to pak hlavně proto, že se jednalo o potopení civilní lodi v době míru. Během války se ztráty na životech se braly docela jinak, a proto byla tragická událost kolem evakuace Hannibal tolik opomíjená. Potopení přepravní lodi se totiž odehrálo v boji, a bylo tak připisováno ztrátám válečným.

3.4 Kompozice

V díle je v procesu interpretace velmi důležité zaměřit se nejen na dílo jako celek, ale také na jeho jednotlivé části. Vše, co autor do příběhu vložil, má určitý smysl, ať už jasně zřetelný, nebo částečně skrytý. Je proto důležité vnímat všechny dílčí části, abychom mohli dílo zhodnotit co nejlépe. V této části bychom se tedy měli zaměřit na kompozici „*(z lat. compositio = složení, sestavení) neboli na významovou výstavbu textu a způsob uspořádání jeho jazykových a tematických složek do formálně uzavřeného tvaru.*"[40]

Jako první se budeme zabývat časem, jelikož hrál v tomto titulu klíčovou roli.

Jak již bylo zmíněno výše, v příběhu se setkávaly dvě dějové linie – přítomnost a minulost. Střídání dvou časů vytvářelo v díle napětí a rychlý spád. Sepetys nás také prostřednictvím nestálého času záměrně udržovala v částečné nevědomosti. Co se týče otázky časové posloupnosti, mohli jsme v díle nalézt hned několik současně užitých kompozičních postupů, a to *chronologický, rámcový* a *retrospektivní*.

Hlavní dějová linka, týkající se přepravy na Gustloffa, byla uspořádána tak, jak šly události za sebou a vnímali jsme u ní tedy kompozici chronologickou. Ta se v nadcházejících kapitolách mísila s odkrýváním minulosti Joany, Floriana, Emilie i Alfreda. Nyní jsme věděli pouze to, že se všichni čtyři nacházeli ve stejnou dobu na stejném místě. Životní situace, která až sem každého dovedla, nám byla záměrně utajena. Prostřednictvím jejich vzpomínek jsme se mohli dozvědět, co předcházelo jejich nynější situaci. Všichni si s sebou nesli svůj příběh a snažili se vypořádat s nepříznivou současností.

A jelikož se kolem každého z hrdinů odehrával jeho soukromý příběh, mohli jsme zde nalézt také kompozici rámcovou. Jednotlivé čtyři příběhy totiž autorka vytvořila zcela nezávisle na sobě a spojila je až v přítomnosti, když ze všech čtyř hrdinů udělala pasažéry na palubě.

[39] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, s. 347. 2016. ISBN 978-80-7544-180-5.

[40] LEDERBUCHOVÁ, L. Průvodce literárním dílem: Výkladový slovník základních pojmů literární teorie. 1. vydání. Jinočany: Nakladatelství H & H, 2002, s. 75.

Kromě hlavního tématu se dílo skládalo také ze čtyř dalších příběhů, jež do něj byly následně vloženy.

Kniha byla kompozičně rozdělena zcela odlišně od jiných titulů, a to do 173 výpovědních částí. Nalezli jsme tu výpovědi označovány jmény jednotlivých čtyř postav, prostřednictvím kterých nám byl celý příběh popisován. Tyto výpovědi měly mnohdy pouhou stránku či stránku a půl, což vyvolávalo značnou dynamiku a udávalo rychlý spád.

Pro naše vytvoření hlubší analýzy jsme dílo mohli rozdělit do čtyř hlavních částí.

První část měla funkci informativní – byly nám představeni hlavní hrdinové, čas a prostor, do kterého je děj zasazen, a seznámili jsme se také se stylem autorky.

Ve *druhé části* jsme mohli najít hlubší psychologické vykreslení charakterů hlavních postav. Dozvěděli jsme se o historii jednotlivých postav, z čehož jsme následně mohli získat odpovědi na otázky týkajících se jejich tajemství. Příchod do přístavu Gotenhafen a následný vstup na palubu Gustloffa nás čekal v *části třetí*. V té se zvětšovalo napětí i spád, a to díky prohlubujícím se vztahům mezi hrdiny, zvláště pak mezi Florianem a Joanou.

Konečná *čtvrtá část* se zaměřila na odhalení Joanina a Alfredova tajemství a na potopení lodi. Autorka zde také využila prostor pro podrobné popsání prostorů lodi. Na úplný závěr jsme se dozvěděli, jaký mělo potopení dopad na životy jednotlivých hrdinů, čímž autorka celý příběh uzavřela.

Nastínili jsme si tedy hlavní obsah díla a nyní s ním můžeme pracovat a blíže se zaměřit na jednotlivé části titulu a utvořit jejich celkovou analýzu.

3.4.1 První setkání

V úvodní sekci jsme se seznámili s jednotlivými hrdiny prostřednictvím jejich krátkých výpovědí. První stránky jsou, co se týče charakteristiky hrdinů, velmi nejasné. Autorka nám hned na začátku záměrně předložila pouze útržkovité části výpovědí hrdinů. Jediné, co jsme zatím věděli s jistotou, byl rok 1945, do kterého byl příběh zasazen. *„Já dezertovala už před čtyřmi lety, když jsem utekla z Litvy. (...) Odešla jsem v roce 1941.“*[41] Ocitli jsme se v době, kdy *„ještě nebyly vydány příkazy k evakuaci, a každý koho chytili na útěku z Východního Pruska, dostal cejch dezertéra.“*[42] Všichni museli cestovat utajeně a přes den se co nejvíce skrývat v tamějších přírodních cestách.

[41] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 9. ISBN 978-80-7544-180-5.
[42] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 9. ISBN 978-80-7544-180-5.

Stejně tak nám bylo utajeno konkrétní místo, kde se postavy nacházeli. Jejich výpovědi byly formulovány v krátkých střídajících se částech, což udávalo rychlý spád a naléhavost.

Ze začátku putoval každý sám za sebe, ale v určitou chvíli se jejich životy prolnuly a my jsme mohli sledovat jednu a táž událost skrze čtyři pohledy.

Pomalu jsme se seznamovali s časem i prostorem a vytvářili jsme si svůj vlastní názor na charakterech postav. Čím méně jsme o nich věděli z vykreslení autorky, tím lépe jsme si mohli utvořit vlastní představu o jejich postavení v příběhu. Záměrná neutralita postav nám umožňovala rozhodnout zcela subjektivně, zda jsou spíše kladné či záporné.

Blíže jsme se seznámili s Florianem, Joanou a Emilií, a pouze Alfreda jsme zatím znali z ukázek korespondence s dívkou Hannelore Jager. Válka všechny čtyři poznamenala a oddělila od jejich blízkých. Donutila je také utíkat ze země v samotě a nechat za sebou celou svou minulost. Zvrat nastal v momentě, kdy našli opuštěné panské sídlo, jež se jim stalo přístřeším na noc. V jeho popisu byl užitý kontrast velkoleposti, bohatství a krásy s marnivostí, brutalitou a bídou.

„Dorazili jsme na mýtinu. V dálce na nízkém pahorku stál elegantní, vznešený dům s vysokými okny a mnoha komíny.(...) Obešli jsme usedlost a prošli zasněženým živým plotem. Básník se najednou zarazil. Vysoké prosklené dveře do zahrady s vytlučenými tabulkami byly otevřené a rozervané damaškové závěsy vlály ve větru jako bezvládný jazyk. Zahrada byla posetá oblečením, rozbitým nádobím, knihami a nejrůznějšími předměty.(...) Košík plesnivého chleba uprostřed stolu se hemžil hnědými myšmi. Na zaprášeném ubruse stály květované porcelánové misky potažené zbytky polévky, i se lžícemi. Ani nestihli dojíst večeři.“[43]

V této události jsme mohli vidět přirovnání ke katastrofálním dopadům války na rodiny, rasy, země, a také na celý svět. Sídlo působilo z dálky pevně, nedotčeně, ale uvnitř se nacházely pouze zbytky jeho tehdejší síly, krásy a lesku. Válka vzala lidem domovy i životy a zanechala po sobě nevyčíslitelné ztráty.

Metaforicky zde byly přirovnány i lidské životy k pohozeným knihám v hromadách na podlaze, jež byly znásilněny a zbaveny důstojnosti.[44] Skrze znehodnocené knihy jsme vnímali, s jakým barbarstvím se zacházelo s lidmi – neměli pro vojáky žádnou hodnotu. Vygradování celé situace nastalo v momentě, kdy hrdinové v sídle našli všechny tehdejší obyvatele mrtvé a stále ležící v postelích.

Tuto část příběhu jsme mohli v porovnání s jeho zbytkem označit za nejvíce neutrální a za nejvíce časově posloupnou.

[43] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 70-71. ISBN 978-80-7544-180-5.
[44] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 71. ISBN 978-80-7544-180-5.

S retrospektivou jsme se setkali pouze náznakově, a to u Floriana. Ten vzpomínal na ředitele muzea v Königsbergu dr. Langa a na Gauleiterera Ericha Kocha. U Floriana jsme si všimli dřívějšího přesvědčení, že dr. Langovi na něm nezáleželo[45]. To se ale změnilo a nyní jsme mohli z příběhu vyčíst, že právě od něj nyní utíká. S Alfredem jsme se doposud nesetkali v rámci celé skupiny, ale mohli jsme prostřednictvím jeho dopisů sledovat události na připravované lodi pro uprchlíky.

Literární dílo mělo v této části především funkci informativní, kdy nám mělo předložit okruh informací, potřebných pro další práci s textem. Je to proto, že zatím žádná z postav nedostala příležitost svým jednáním ovlivnit situaci v příběhu. Přechod mezi první a druhou částí jsme mohli nalézt v oficiálním prohlášení o rozkazu k evakuaci.

„Takže je to tady. Byl vydán rozkaz k evakuaci. Německo konečně řeklo lidem, co jim mělo říct už před měsíci. Utíkejte, zachraňte si životy.“[46]

3.4.2 Cesta do přístavu

Po oficiálním vyhlášení o hromadné evakuaci se v příběhu zvyšuje dramatičnost, a to hned v samotném úvodu. Traumatická situace z nálezu mrtvé rodiny v odlehlém sídle gradovala a vytvořila psychologicky emotivní situaci, jež všechny hrdiny spojila dohromady. Mohli jsme skrze tuto skutečnost vnímat skryté poslání, založené na přesvědčení o rovnoprávnosti. Měli jsme si uvědomit, že všichni lidé si jsou rovni a mají stejné právo na život. Byl tak vyjádřen kontrast k problematice druhé světové války, jejíž největší dopad byl právě v odvětví masového vyhlazování národů či nečistých ras. Ve druhé části jsme se velmi rozsáhle setkali s lidskou solidaritou, což mělo vliv na emotivní stránku příběhu. Ta měla velmi úzký vztah ke čtenáři, a do popředí se tedy dostala formativní funkce literárního díla. Skrze tuto funkci na nás mělo dílo později velký vliv. Tímto jsme si vytvořili určitý postoj k příběhu i k hrdinům. V návaznosti na předchozí část se autorka více věnovala charakteristice hlavních postav a jejich záhadných tajemství. Dozvěděli jsme se zejména o minulosti mladého restaurátora Floriana, který se ve svých vzpomínkách vrátil do dob, kdy pracoval v muzeu. Zastával v příběhu roli zkušeného člověka, který se snažil využít veškerých svých prostředků k boji proti Německu. Touto cestou se snažil ulehčit svému svědomí. Několik let zaslepeně pracoval pro dr. Langa, kvůli čemuž přišel o vztah s otcem. Tohle jsme mohli považovat za velmi silný motiv. Po smrti otce se jeho celé podvědomí upnulo na plán, kterým chtěl pomstít svého otce i

[45] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 49. ISBN 978-80-7544-180-5.
[46] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 93. ISBN 978-80-7544-180-5.

sám sebe. Jeho mise byla spjatá s legendární Jantarovou komnatou, jež byla některými prameny spojována právě s lodí Wilhelm Gustloff, a s *„Vůdcovým nejmilejším kouskem, maličkatou jantarovou labutí.“*[47] Sepetys do fiktivního příběhu vložila další reálný prvek, čímž zvýšila literární hodnotu díla. *„Jantarová komnata, pruský výtvor, který dostal darem Petr Veliký, byla celá z jantaru, drahokamů, zlata a zrcadel. V roce 1941 ji nacisté ukradli z Kateřinského paláce v Puškinu u Leningradu.„*[48] Použité informace v knize byly autorkou podávány velmi přesně, z čehož můžeme usoudit, že se ve svém několikaletém výzkumu věnovala dějinám Wilhelma Gustloffa opravdu důkladně. Od úvodních stran byla s Florianem symbolicky spojená mladá Emilia, která mu vděčila za život. Od té doby pro ni byl Florian ztělesněným hrdinou, kterého nechtěla opustit. Jakmile se začaly odkrývat informace o Florianovi, zaměřila se autorka i na mladou Polku. Emilia se ve vzpomínkách vracela do chvil, kdy přišla na farmu Kleistových a postupně nám odkrývá svůj příběh.

Do své historie se vracela i Joana, jež byla neustále pronásledovaná svým špatným svědomím. *„Opustila jsem Litvu i své milované. Nechala jsem je umřít.“*[49] Na rozdíl od Floriana nám Joana stále tajila zdroj svých výčitek, což ze začátku značně zpomalovalo naše dedukce. Ani jeden z hrdinů v podstatě přímo neřekl, co bylo jeho největším slabým místem, ale záměrně zde byl prostor ponechán našim úvahám. Jedině tak se totiž mohlo ukázat, jestli jsme doposud četli s dostatečným porozuměním. Souběžně s objasňováním potřebných informací, jsme mohli pozorovat také charakterovou proměnu postav. Například u nejvíce neutrálního Floriana došlo k radikální proměně. Ačkoliv byl od začátku samotář, nyní se rozhodl cestovat s Joanou, Emilii a zbytkem skupiny. Své plány obětoval vůči většině a my jsme najednou mohli vidět jeho opravdový charakter.

Jestliže jsme předtím mluvili o funkci informativní, nyní se v textu objevovala především funkce formativní, jelikož dějová situace začínala gradovat. Hned v úvodu došlo k velkému zvratu, když při cestě přes zamrzlou vodu přišla o život Ingrid. Její smrt působila v románu velmi hrdinsky i tragicky. Vydala se na led sama, aby pomohla celé skupině, a položila za ni život. Po hlubším zamyšlení, jsme mohli v Ingridině úloze vidět metaforické propojení s osudem Wilhelma Gustloffa. Oba se stali obětí Rudé armády, zatímco chránili ostatní. Právě v této vypjaté situaci došlo k charakterové proměně Floriana, a to když zachránil před utopením Joanu.

[47] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 115. ISBN 978-80-7544-180-5.
[48] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 115. ISBN 978-80-7544-180-5.
[49] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 102. ISBN 978-80-7544-180-5.

Celá skupina se nakonec zdárně dostala do přístavu, což bylo stěžejním hybatelem děje. Radikálně se změnilo prostředí i náplň příběhu, a celkově se také uklidnila tragická situace po smrti Ingrid. Děj se začal uvolňovat a do popředí se dostala postava Alfreda.

Toho hrdinu jsme dříve znali pouze z jeho subjektivní perspektivy, ale nyní se objevil v přímém kontaktu se všemi hrdiny. Mohli jsme si všímat kontrastů, mezi tím, co nám Alfred vypovídal skrze svůj výklad, a tím, jak se na něj dívali ostatní. *„(Lore) Uprchlíci se budou řadit v přístavu a já je budu posílat na loď, jež je zaveze do bezpečí. Ano, je to krajně důležitý úkol, ale já jsem nesmírně schopný. Možná si vzpomeneš na mé bystré rozhodování. Jsem kočka, která přemýšlí nad myší i sýrem. Hned vím, která z těch dvou věcí mě zasytí více.“*[50] Sám sebe považoval za klíčový článek v evakuační akci, a my jsme tak mohli předpokládat, že zastával vysoko postavenou vojenskou pozici. Skutečnost byla ovšem zcela jiná. Alfred trpěl svědivou vyrážkou na rukách a nikdo ho nebral vážně. Místo vojenských misí, mu byly svěřovány práce s úklidem na záchodcích a nikdo mu neřekl jinak než Fricku. V kontrastu s jeho dřívějším sebehodnocením byl nyní zobrazen podřadně až komicky. Svým okolím byl vnímán jako nevyrovnaný sociopat, jež byl neustále ovládán svým strachem, skrývaným pod nadřazeným vystupováním. Jeho nynější chování začalo postupně odkrývat jeho temnější stránku.

Ačkoliv byla jeho funkce na palubě lodi velmi podřadná, v budoucnosti ostatních hrdinů hrál Alfred zásadní roli.

V přístavu se skupina rozdělila. Eva se vydala na další loď, Hansu. Emilie, Joana, Klaus a Heinz dostali díky Joaninu zdravotnickému vzdělání šanci nastoupit se na loď. Tam se všichni poprvé setkali s Alfredem. Nyní se celá skupina oddělila od Floriana. Ten totiž k plavbě neměl potřebný lístek a musel si poradit sám. Díky schopnostem restaurátora, a také díky Alfredovi, se ale jeho šance na nástup značně zvýšily. Florian dokázal během chvilky odhadnout Alfredovu povahu, což se posléze stalo ústředním krokem, od kterého se odvíjel další důležitý průběh děje. Ačkoliv se tedy za pozorovatele považoval Alfred, my bychom takto mohli označit spíše Floriana

V druhé části bychom zakončení našli ve chvíli, kdy se skupina rozdělila v přístavu.

3.4.3 Úsvit nové naděje

[50] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 98. ISBN 978-80-7544-180-5.

Tato část románu byla nejcharakterističtější svým nárůstem citové intenzity. Hrdinové si začínali uvědomovat, že už na této cestě nejsou jen sami za sebe. Vnitřně toužili potom, aby společně mohli snášet útrapy války, a tak mezi nimi vzniklo citové pouto. Jejich vztahy se čím dál více prohlubovaly a oni už před sebou nechtěli nic tajit. Děj jako takový tedy přešel spíše do pozadí a my jsme nyní byly svědky charakterového přerodu Floriana, Emilie, Joany i Alfreda.

Velmi rozsáhlý prostor zde dostal Alfred, jehož nám autorka přiblížila již dříve, ale nyní se začínal jeho charakter ukazovat na plno. Stále byly jeho pasáže prokládány dopisy pro Hannelore, ale Alfred se už dostával i do přímé konfrontace s ostatními hrdiny. A díky tomu jsme ho mohli poznat mnohem lépe. V dopisech byla skrytá jeho hrdinná stránka, která sledovala všechno kolem a podávala ucelený obraz z války Hannelore i nám čtenářům. On sám se v knize považoval za tzv. dokumentaristu a pro nás se jím také v díle stal. V kontaktu s tím byla jeho postava brána okolím komicky až podřadně, a on se tak většinu času ode všech emocionálně i sociálně izoloval. Proto velmi často vedl vnitřní monology a vše kolem až s přílišnou přesností pozoroval. Skrze jeho líčení nám autorka podávala ucelený obraz historického Gustloffa, jež vycházel z jejích dlouholetých studií. *„Z velké místnosti byl vyklizen veškerý nábytek. Podlahy jídelen, tanečního sálu i koncertní síně byly zarovnané tenkými matracemi pro utečence. Přejel jsem prstem po hladkém dřevě piána v koncertní síni. Pak jsem procházel dlouhými týkovými chodbami na promenádních palubách. Byly zasklené a táhly se po celém obvodu lodi. Byl tu moc hezký plavecký bazén. I vypuštěný byl krásný. Neprůhledný skleněný strop držely po obvodu bazénu bílé sloupy. Nad kratší stranou visela velká mozaika zobrazující Neptuna a mořské víly plovoucí mezi rybami.“*[51]

Alfredův komplex ze špatné tělesné zdatnosti kompenzoval svým fanatizmem v *„povinnosti prosívat písek, hledat zlato a z něj odlévat silnější páteř národa“*[52], jež jsme mohli pozorovat v jeho nadřazeném chování vůči slabším postavám či zvířatům v příběhu. Do jeho charakteru byly vloženy rysy sociopata s až brutálními tendencemi vůči svému okolí – například při opovrhování těhotných žen, nakopnutí spícího psa či přirovnání raněných vojáku ke shnilému zelí. Jeho charakterová pokřivenost byla ještě více patrná v souvislosti s tím, že své pravé já projevil pouze při činech na slabších a bezbranných jedincích. Patologické jevy v jeho chování začínaly mít čím dál více podobnost na osobu samotného Hitlera, což v našich domněnkách ještě více podnítil fakt, že Alfred vlastnil vůdcovu publikaci *Mein Kampf*. Když bychom poté následně blíže hledali, našli bychom hned několik rysů, které tyto dvě osoby

[51] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 210. ISBN 978-80-7544-180-5.
[52] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 255. ISBN 978-80-7544-180-5.

spojujovaly - od vyrážky na ruce, až po číslo 42089 na Alfredově vojenském plášku. Samotná autorka se k této skutečnosti veřejně vyjádřila, a naše čtenářské domněnky tím tak potvrdila. *„V jedné chvíli Alfred mluví o čísle své vojenské známky. To číslo je datum Hitlerova narození.“*[53]

V kontrastu s touto temnou stránkou, měl ovšem Alfred v ději klíčovou úlohu. Pomohl Florianovi zprostředkovat místo na lodi a tím umožnil opětovné setkání hrdinů. Mezi Florianem, Joanou a Emilii vznikl hluboký vztah, který bychom mohli přirovnat ke vztahu rodinném. Emilia si od začátku přála, aby její tzv. rytíř i mladá sestřička byli spolu a oni dva zase chtěli mladou Polku ochránit. Nalezení nových emocí jim pomohlo zpracovat kritické chvíle z traumatické minulosti a odpoutat se od věcí, které je sužovaly. Naučili se opět žít přítomností a začali se vzájemně svěřovat. V této chvíli se do popředí dostala Emilia, která si s sebou, navzdory svému ranému mládí, nesla největší břímě. Nejenže se musela vypořádat s přicházejícím porodem na palubě, ale také přiznala pravdu o tom, že byla znásilněna. *„Žádný August není. August neexistuje“*[54] Narození malé Halinky bylo kontrastem k hrůzám, které se ve válce odehrály a autorka vložila do ponurého děje motiv naděje a života.

Emilia se v této části ukázala jako archetyp matky a její jedinečná odvaha byla při přihlédnutí k jejímu věku o to více obdivuhodná. Emocionální část příběhu v této části u všech postav zcela vyvrcholila, a to hlavně díky neklidné atmosféru na palubě lodi. Tyto skutečnosti s sebou přinesly vědomí brzkého tragického konce. Zatím se v příběhu rozebrala přiznání dvou hrdinů a na konkrétní zpověď jsme nadále čekaly u Alfreda a Joany. Tato část byla ukončena paralelou, ve které se Florian vrátil zpět k přiznání, jež Joana učinila v první části, že je vrah.

3.4.4 Čekání na nevyhnutelné

Závěrečná část románu se vyznačovala velkým napětím a násilím, ale v kontrastu s tím také nadějí.

Joana se v této části konečně přiznala Florianovi se svou traumatickou minulostí a vyšlo najevo, že se cítila vinná za smrt rodiny jejího strýce, a především pak za smrt její patnáctileté sestřenice Liny. Všem postavám se po jejich doznání velmi ulevilo – Joanu to ještě více sblížilo s Florianem a Emilia konečně našla vnitřní klid a smíření. Zdánlivě zklidněná situace

[53] Rozhovor s autorkou knihy Sůl moře a V šedých tónech Rutou Sepetys | Klub knihomolů. *Klub knihomolů - novinky, recenze, akce, soutěže, aukce* [online]. Copyright © 2018 [cit. 03. 04. 2018]. Dostupné z: http://www.klubknihomolu.cz/134211/postava-alfreda-je-inspirovana-mladym-hitlerem-prozradila-ruta-sepetys/

[54] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 214. ISBN 978-80-7544-180-5.

se ale záhy rezolutně změnila a došlo ke konečné dějové krizi. Wilhelm Gustloff byl ve 21:15 zasažen třemi sovětskými torpédy a pro loď, u níž se s variantou potopení nikdy nepočítalo, měl tento moment tragické následky. Došlo k masivnímu výbuchu, který symbolizoval konec cesty za novým začátkem. Na palubě vznikla panika a chaos. Lidé, kteří se strachu ze smrti již zbavili, se museli znovu pokusit uniknout smrtelnému konci. Vzniklé napětí autorka vyjádřila v textové části krátkými výpověďmi hrdinů, což efektivně zrychlilo dějový spád. Situace na palubě byla vyobrazena do posledního detailu. *„ Na palubu se hrnuly davy lidí. Nějaký muž se rozběhl. Nohy mu však podklouzly, jeho tělo se vzneslo do vzduchu a za okamžik už si zlomil páteř o zábradlí lodi, načež skončil ve vlnách. Zahlédl jsem záchranný člun, zatím jen z poloviny plný a spuštěný na hladinu. Seděli v něm dva námořníci. Do tváří nás šlehal vítr a vodní tříšť, což nám ztěžovalo pohyb i orientaci. Lidé se drali do dalšího člunu, prali se o místo a horem pádem skákali dovnitř. Někdo přeřízl zadní lano, ale přední nepovolilo. Člun se převrátil a vysypal všechny na palubě do černé hloubky.“*[55] Boj lidí o život byl popsán velmi surově, bez příkras, což dodávalo ještě větší tragičnost celého příběhu. Mezi beznadějí a strachem z přicházející smrti jsme se konečně dozvěděli pravdu o Alfredovi. Autorka si jeho odtajnění nechala příznačně až na konec, kdy jej vložila do části s nejvíce přítomnou násilnou smrtí. Alfred se od začátku jevil poměrně neutrálně a o to zásadnější byla jeho celková proměna. Vidina blížící se smrti v něm ještě více podnítila jeho opravdový charakter, a on se tak zcela projevil až v samotném konci. Přišli jsme na to, že s dívkou Hannelore, které se v celém příběhu vnitřně svěřoval, nebyl vůbec takový, jaký by se nám mohlo na první pohled zdát. *„Ty ses pokusila zatáhnout závěs a mě nechat venku. Tvé rozhodnutí, Hannelore, bylo špatné“*[56] Jeho fanatizmus vidíme i ve vzpomínkách na Hannelore. Byla pro něj ženským ideálem, ale zároveň vnitřním pocitem viny.

„Ochrana nemocných, slabých a podřadných je nesmyslná. Proto jsem těm mladíkům z Hitlerjugend pověděl o Tvém židovském otci. Chápeš, že jsem chtěl pomoct, Lore? (...) Říkal jsem si, že máš určitě dost rozumu na to, abys vojákům řekla, že Tvoje matka je bez vyznání, abys v sobě našla své lepší já. Jenže Ty ses rozhodla opačně.“[57] Přesvědčení o uznávání jen čisté rasy zasáhlo až do jeho sociálních vztahů a vytvořilo z něj sobeckého a nadřazeného Němce. Kvůli tomu Alfred celou dobu jednal s vidinou zcela pokřivené skutečnosti. V podstatě se přiznal k tomu, že kvůli jeho udání byla Hannelore i s rodinou zřejmě mrtvá, ale svůj čin ještě v téže větě obhájil jako svou povinnost. O to horší byla jeho celková analýza.

[55] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 214. ISBN 978-80-7544-180-5.
[56] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 321. ISBN 978-80-7544-180-5.
[57] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 326. ISBN 978-80-7544-180-5.

Nemohli jsme ho přímo označit za záporného hrdinu, jelikož nic nekonal se špatným záměrem, ovšem s dobrým záměrem konal hrozné činy. V momentě, kdy došlo k jeho vnitřní vzpomínce, se Alfred octl ve stavu poblouznění, vyvolaného blížícím se koncem a dostal se do střetu s Emilií. Ta se přiznala ke svým polským kořenům a Alfred na ni kvůli tomu zaútočil. V důsledku této události nakonec spadl přes palubu. Jeho fanatické přesvědčení se mu stalo osudným a on zemřel při uskutečňování Hitlerovy představy o tzv. nadřazené rase. Touto cestou se autorka snažila apelovat na čtenáře, že násilí plodí jen další násilí.

V kontrastu se smrtí Alfrea vznikla pro Joanu, Emilii a Floriana naděje nového života. Již se zbavili starých břemen a dokázali si představit světlou budoucnost. Oproti ostatním pasažérům byli hrdinové v emocionálním klidu, který jim umožňoval vypořádat se se situací na palubě.

Jestliže jsme u Alfreda byli svědky negativního vlivu událostí na jeho svědomí a charakter, nyní se nám naskytl zcela jiný obraz. Když se Joana a Florian dostali do člunu, zbylé místo Emilia místo sebe darovala malému Klausovi a Halinku dala na opatrování Joaně a Florianovi. Z nich tak od této chvíle učinila opravdové rodiče. Sama se poté ocitla ve člunu, ve kterém měla střet s Alfredem. Během svých posledních chvil necítila strach ani smutek. Byla se svým osudem smířená již od samého začátku a nyní našla ve své duši klid, jelikož si už dávno připadala vnitřně zcela mrtvá. Do poslední chvíle se jsme mohli vidět její laskavost a dobrosrdečnost a ona pokojně umírala s nadějí lepšího zítřka.

Florian a Joana celou tragickou událost přežili a společně vychovali Klause a malou Halinku, památku na jejich přítelkyni Emilii. V jejich pospolitosti je ukázaná naděje o lepším zítřku, o které snila i Emilia. Ta se poté naplnila, což autorka vyjádřila také dopisem v konečné pasáži. V tomto dopise jsme se dostali do doby, kdy Florian a Joana tvořili opravdovou rodinu a Halinka již byla dospělá. Všichni se v něm po letech dozvěděli, co se tehdy s jejich malou přítelkyní doopravdy stalo. Své dílo autorka zakončila velmi emotivně a snažila se nám sdělit, že vždy existuje naděje, která nám pomůže přežít i ty nejtěžší životní zkoušky.

3.5 Analýza postav

Jelikož byl celý příběh vyprávěn z pohledu čtyř různých hrdinů, bylo pro naši analýzu klíčové, abychom je poznali a pochopili je. Každý byl jiné národnosti, věku i pohlaví, čímž autorka vyjádřila ucelený pohled na dopady války.

Jak již bylo řečeno, v příběhu prošly všechny postavy charakterovou přeměnou, na což měla vliv válka, prostředí i situace, ve které se ocitly. Velmi závažné téma nám autorka předložila

pomocí relativně mladých hrdinů, čímž se celou tragédii snažila zmírnit. Charakteristika postav byla v díle podstatná, proto je nyní důležité, abychom si jednotlivé postavy rozebrali.
Do každé z postav byly vloženy symboly a motivy, které symbolizovaly autorčiny názory a myšlenky. Skrze hlavní hrdiny jsme tak mohli ještě lépe porozumět ději a samotné autorce. *„Zákon čitelnosti postav praví: Abychom postavám porozuměli, musíme znát jejich nejhlubší tužby. V drtivé většině případů je touha zastoupena nějakým symbolem – objektem nebo událostí-, aby byla vyjádřena hmatatelně.“*[58]
Pohled na celou situaci skrze čtyři rozlišné charaktery byl v tomto díle klíčový. Sepetys se velmi dlouho věnovala výzkumu všech doložených informací a bylo pro ni těžké vybrat jen jeden kulturní pohled, skrze který bychom mohli na celý příběh pohlížet. Tragédie této námořní katastrofy se dotkla mnoha regionů a zemí a každý člověk ji vnímal odlišně. Jak autorka sama říká, vytvořila čtyři postavy proto, aby tzv. dala hlas různým regionálním zážitkům a umožnila čtenářům, aby se na celou skutečnost mohli podívat skrze čtyři rozlišné pohledy.[59]

3.5.1 Alfred

Alfred byl sedmnáctiletý fanaticky orientovaný Němec. Od začátku příběhu byl slepě přesvědčený o svém správném jednání, které mělo pomoci říši a samotnému vůdci. Ze všech čtyř hrdinů jsme si u něj mohli od začátku příběhu až po jeho konec všimnout asi největší charakterové přeměny. Autorka nechávala schválně jeho minulost utajenou. Z korespondence pro Hannelore šla pouze vyčíst jeho snaha o vyjádření inteligence a nadřazenosti. Skrze Alfredovy pasáže jsme mohli poznat dobu a operaci Hannibal, díky čemuž jsme moci jasněji pochopit všechny souvislosti. Jeho výklad byl ovšem značně ovlivněn fanatickým postojem vůči Německu a velkém Vůdci. Do této postavy autorka vložila odraz své představy zaslepeného Němce. V knize nebylo upřesněno, jestli byl Alfred kladnou či zápornou postavou. Rozhodnutí autorka nechala zcela na nás. Jak sama potvrdila v rozhovoru, čtenáři by si podle ní měli dělat na literární dílo vlastní názor a stejně tak na jeho hrdiny. Z jejích slov bylo ale jasně zřejmé, k jakému charakteristice Alfreda se přiklonila. *„Lidé na besedách říkají, že Alfred přeci není špatný člověk. No, to on ale je. Jako autorka cítím, že on je od povahy předurčen ke zlu, zároveň se však řídím osobním krédem, že v momentě, kdy autor vypustí do světa knihu, patří čtenářům, ne jemu. Publikum má nárok na vlastní interpretaci na*

[58] FOSTER, Thomas C. *Jak číst romány jako profesor*. Brno: Host, 2014, s. 208. ISBN 978-80-7294-929-8.
[59] Request Rejected. *Request Rejected* [online]. Dostupné z: http://rutasepetys.com/the-media/

základě vlastních životních okolností. Pokud my tedy řeknou, že Alfred nemá zlo v krvi, nemohu jim to jen tak vyvrátit.“

Velmi charakteristickým rysem byla jeho fanatická víra v Hitlera a v jeho ideologii. Ačkoliv bylo jasně zřejmé, že se pro Německo válečná situace zcela obrátila, Alfredova neutuchající víra v německé vítězství neslábla. *„Naplňuje mě zvláštní pýchou, že se účastním operace Hannibal. Přestože na něj odmítám myslet, troufám si tvrdit, že muž, který si říká můj otec, by byl pyšný, kdyby mě teď viděl. Lidé vyprávějí o Spojencích a jejich slavných evakuacích. Ale učebnice dějepisu brzy ovládne Hannibal. Když už je řeč o historii, považ, Hannelore, Tvůj milený brzy dostane vyznamenání. Mé jméno bude oficiálně zaneseno do análů německých dějin.“*[60]

Jeho pohled na současnou situaci byl zcela pokřivený a jeho vize, že je národní hrdina, byla naprosto scestná. Kompenzoval si svůj komplex hraním si na hrdinu, ačkoliv byl celou dobu ovládán strachem. Asi nejvíce důležitý rys v jeho postavě, bychom našli v podobnosti s Hitlerem, která byla postavena na reálných základech. Autorka věnovala mnoho času studování charakteristických rysů Adolfa Hitlera, které následně vložila do mladého Alfreda. Stejně jako Alfred, psal i Hitler dopisy dívce, Stephanie, které ale nikdy neodeslal. Hitler byl znám pro svůj třes v levé ruce, proto ji měl vždy složenou za zády, což u Alfreda autorka promítla v kožní vyrážce, kterou měl také na rukách. A následně spojila Alfredovo vojenské číslo s datem narození Velkého vůdce.[61] Vytvořila tak profil mladého, odvrženého chlapce na okraji společnosti, který se snažil být viditelný a nebál se k tomu použít všech prostředků.

3.5.2 Florian

Florian, skoro dvacetiletý mladík z Východního Pruska, představoval v knize kladného romantického hrdinu. Byl pěkný, odvážný a měl sílu na to, aby přežil válku a s přežitím pomohl i dalším hrdinům. Jeho cesta na Gustloffa pro něj byla tzv. cestou za mužstvím, neboť se z něj touto formou přeměnil chlapec v muže. Uvědomil si, že by se neměl nechávat nikým ovládat. Ze začátku se jevil sobecky, šlo mu jen o uskutečnění jeho osobní pomsty, ale s přibývajícími stranami se jeho postoj vůči ostatním zcela změnil.

[60] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 273. ISBN 978-80-7544-180-5.

[61] Rozhovor s autorkou knihy Sůl moře a V šedých tónech Rutou Sepetys | Klub knihomolů. *Klub knihomolů - novinky, recenze, akce, soutěže, aukce* [online]. Copyright © 2018 [cit. 04. 04. 2018]. Dostupné z: http://www.klubknihomolu.cz/134211/postava-alfreda-je-inspirovana-mladym-hitlerem-prozradila-ruta-sepetys/

„Dívka žvýkala, aniž ze mě spustila oči. „Heil Hitler?“ nadhodila tiše. Mlčel jsem. Vzhlédl jsem k nebi. Ukázala vzhůru a začala mluvit o stromech a o hvězdách. Večer jí uteču.“[62]

Zde jsme mohli vidět jeho naprostou lhostejnost v situacích ostatních hrdinů. Ačkoliv hned v úvodu zachránil malou Emilii a stal se jejím hrdinou a tzv. rytířem, on si k ní žádný vztah vytvářet nechtěl. Tím, že se k někomu citově připoutal, se stal zranitelným a následně pocítil velkou bolest a zklamání, když přišel o svého otce i o ideál dr. Langa. Florian se od začátku snažil o citovou izolaci, aby mohl bez komplikací provést svůj úkol. I když se mu to ze začátku dařilo, začaly mu mezilidské vztahy chybět a jeho předsevzetí mu moc dlouho nevydrželo. Netrvalo dlouho a on začal se skupinou uprchlíků sympatizovat. *„Tím, že jsem ji zadržel, jsem jí zachránil život. Proč se vzteká? Rozčilovalo mě to. A ještě víc mě rozčilovalo, že mi na ní záleží.“*[63]

Začal se postupně citům otevírat a s Emilií, Joanou i zbytkem skupiny se spřátelil. Mezi Alfredem a Joanou vzniklo velmi silné pouto, jež nakonec vyústilo v lásku. Emilii bral Florian skoro jako svou sestru, kterou již mnoho let neviděl, a kterou mu Emilia od první chvíle připomínala. *„Přál jsem si, aby mě nechala na pokoji. Jenže pak jsem si vzpomněl na sestřičku.“*[64]

Florianovo dobré srdce zachránilo, jak Emilii, tak i Joanu a v postatě na něm stála podstata celého příběhu. Kdyby totiž ve vyhrocených situacích nezasáhl, ani jedna by se na loď nedostala.

Mohli bychom říci, že Florian, který se nám představí na začátku, a Florian, který na konci sedí s Joanou ve člunu, jsou dva odlišní hrdinové. V úvodu pro něj byla jeho mise jedinou náplní života, kterou stavěl nade vše ostatní, a selhání pro něj znamenalo naprostý konec. Vše se ale nakonec zcela změnilo a on, i když svou misi nedokončil, našel štěstí, ve které už ani nedoufal. Prvotní honba za pomstou šla stranou a místo ní se Florian upnul na novou budoucnost s Joanou.

3.5.3 Emilia

Nejmladší z naší čtveřice, těhotná patnáctiletá Emilie, byla dle Florianových slov malá neodbytná, ale statečná Polka, nosící v srdci dítě a naději na svobodu.“[65] Ačkoliv byla poměrně mladá, zažila Emilia tolik traumat, že bylo opravdu obdivuhodné sledovat, jak byla

[62] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 64. ISBN 978-80-7544-180-5.
[63] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 144. ISBN 978-80-7544-180-5.
[64] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 63. ISBN 978-80-7544-180-5.
[65] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 134. ISBN 978-80-7544-180-5.

stále silná a optimistická. Její víra jí dávala sílu vypořádat se všemi nástrahami, a pomáhat také ostatním postavám. Jako malé jí umřela maminka, a Emilia byla poté poslaná tatínkem na farmu Kleistů. To se na ní zásadně podepsalo. Připadala si, že je na vše v životě sama a naučila se s touto skutečností žít. Útěchu nacházela alespoň v přírodě, která pro ni znamenala symbol něčeho stálého a nepolapitelného, co jí nemůže válka vzít.

„Příroda. Tu mi válka taky nevezme. Vítr a sníh nacisté nezastaví. A Rusovo nám nevezmou slunce a hvězdy.“[66]

Velmi brzy musela přestat být dítětem a dospět, aby mohla přežít. Mohli jsme si ale všimnout, že jí ani tak nezáleželo na jejím životě, jako na životech ostatních. Připadala si vnitřně mrtvá již dlouho předtím, než umřela v záchranném člunu.

Mohli jsme tedy říci, že byla z celé čtveřice tou nejvyrovnanější a nejrealističtější postavou. Nenechávala se unášet emocemi a vše řešila se zdravým rozumem. Její intelektuální stránka daleko převyšovala její věk, což bylo obdivuhodné. Ačkoliv cítila velkou hanbu, kvůli které také lhala o otci svého dítěte, zdála se být nejsilnější postavou, fyzicky i emocionálně. Nejvíce jí pomáhaly její vzpomínky na maminku, a také její fantazie. V té si vysnila realitu, jíž se nechává unášet, aby se lépe vyrovnala se skutečným světem.

„Od té doby jsem se v předstírání velmi zlepšila. Šlo mi to tak dobře, že se mi po čase setřely hranice mezi tím, co je pravda a co ne. A někdy, když se mi to obzvlášť podařilo, jsem ošálila i samu sebe.“[67] V kontrastu s tím jsme na ní mohli stále pozorovat stopy dětství - například růžovou čepicí, podle které ji postavy také poznávaly, či vírou, že dobro vždy přemůže zlo.

V uprchlické skupině pojila všechny dohromady. Její postavu můžeme označit za zachránkyni. Po celou dobu udržovala v každém víru a naději v lepší život, ačkoliv ona sama už v žádný nedoufala. Nakonec se její přání opravdu vyplnilo – prostřednictvím její postavy vznikl nový život, a také rodina, kterou tvořili Joana, Florian a Halinka, a skutečně se tak postavy dočkaly lepšího života.

3.5.4 Joana

Joana byla mladá zdravotní sestřička z Litvy, jíž pronásledovaly výčitky svědomí. Ty ji následně motivovaly k tomu, aby pomáhala druhým. Stala se přirozenou vůdkyní skupiny a nade všemi se snažila držet ochrannou ruku. I ona musela velice rychle dospět, aby měla šanci ve válce přežít, čímž se její postava dostala na vysokou morální úroveň. Největší zlom

[66] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 68. ISBN 978-80-7544-180-5.
[67] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 133. ISBN 978-80-7544-180-5.

v procesu jejího charakterového růstu nastal, když svěřila Florianovi pravdu o deportaci její sestřenice Liny na Sibiř. Tuto událost totiž kladla za vinu sobě.*„Já jsme totiž," začala zvolna a nadechla se, „zabila svou sestřenici."*[68] Díky této informaci autorka propojila Sůl moře se svým knižním debutem V šedých tónech. Hlavní hrdinkou knihy V šedých tónech byla právě mladá Lina. Toto propojení bylo důležité, jelikož doplňovalo informace, které byly autorkou v knize utajeny. Obě knihy by jinak nemohly být kompletní, a tak to autorka vyřešila tímto způsobem.

Joanino vnitřní odhalení jí pomohlo odpoutat se od minulosti a navázat bližší vztah s Florianem. V kontrastu s tragickou událostí vytvořila společně s Florianem, Halinkou a malým Klausem rodinu, což symbolizovalo vítězství života nad smrtí.

Další přeměnu jsme mohli vnímat na konci příběhu, kdy autorka využívala symboliku mateřství. Z Joany se stála opatrovnice a zástupkyně pravé matky Emilie, kterou v průběhu celého příběhu ochraňuje. Jak sama autorka také zmiňuje, sestavila její charakter z různých reálných osob, se kterými vedla rozhovory v průběhu svého výzkumu.

„Mluvila jsem se stovkami lidí a jejich příběhy vtěsnala do několika charakterů. Například postava Litevky Joany Vilkasové je poskládána asi ze třiceti žen."[69]

3.6 Analýza motivů

Jak jsme si již řekli, klíčovým bodem u tohoto díla, bylo autorčino časté užití symbolů a motivů. Díky nim jsme mohli odvodit skrytý význam ve výpovědích hrdinů či ve slovech samotné autorky. Motivy tvořily převážnou část díla, a pro nás bylo proto v četbě zásadní, abychom si jejich přítomnost uvědomovali a pochopili jejich význam.

Válka

Motiv války byl v tomto díle stěžejní. Objevoval se v celém textu románu a ovlivnil naprosto vše. Kvůli válce se musely postavy vydat na cestu do přístavu. Válka vzala všem jejich rodiny a vyhnala je z jejich rodných zemí a udělala z nich uprchlíky. Mohli bychom tedy říci, že byla ústředním motivem, od kterého se následně odvíjely všechny další motivy.

---

[68] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 281. ISBN 978-80-7544-180-5.

[69] Spisovatelka připomíná námořní katastrofu šestkrát horší než Titanic. Svět ji chtěl navždy zamlčet - Aktuálně.cz. *Magazín - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 05. 04. 2018]. Dostupné z: https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/ruta-sepetys-sul-more-wilhelm-gustloff-titanic-tragedie/r~fa55904e99d111e68cd20025900fea04/?redirected=1519492646

Válku se snažila autorka v textu vyjádřit popisy okolí a postav, a také pomocí užití citoslovcí. Přenesla do textu zvuky války opakovaným užitím slova „prásk“, což zvyšovalo dynamiku děje. Snažila se v nás také prostřednictvím tohoto motivu vyvolat hlubší zamyšlení nad smyslem války. „*Co se to s lidmi stalo? Dělala z nás válka zrůdy, nebo jen probouzela zlo, jež v nás už tak dřímalo?“*[70]

Lovec

Každá z hlavních postav se nám v úvodu představila slovy, odkazující právě na lovce: *„(Joana) Vina je lovec „(Florian) Osud je lovec.“*[71] „ *(Emilia) Hanba je lovec.*“[72] *„ (Alfred) Strach je lovec.“*[73]

Lovec byl symbolem jejich svědomí a strachu z toho, že je dožene jejich minulost. Všichni se svým strachem nechali zpočátku ovládnout, avšak jediný Alfred mu nakonec podlehl. Každý se vypořádal se svým tzv. lovcem jinak, což autorka velmi realisticky vyjádřila v rámci charakterové, věkové i národností odlišnosti postav.

Rodina

Téma rodiny bylo přítomné v celém románu, jelikož každý z hrdinů měl rodinu, jíž se dotkly dopady války. Soudržnost rodiny byla narušena, lidé byly oddělováni od svých blízkých a museli žít každý sám za sebe. Funkce tradiční rodiny byla tedy oslabena, což vyústilo v emoční izolaci, kterou trpěl každý z hrdinů. Všichni přišli o rodinu a báli se navazovat citové vazby, aby poté opět netrpěli. Válka měla velmi nepříznivý dopad na jejich psychiku a oni se v průběhu příběhu snažili zjistit, jestli mohou překonat svou minulost a vytvořit opět určitý druh rodiny. Nakonec se ukázalo, že nalezení jeden druhého je osvobodilo od jejich traumat a dalo jim nový smysl života.

Paměť

Od první stránky byly čtyři hlavní postavy sužovány vzpomínkami na minulost, a symbol paměti se tak dostal do popředí. Paměť pro ně byla zdrojem utrpení, jelikož stále vzpomínali

[70] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 77. ISBN 978-80-7544-180-5.
[71] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 11. ISBN 978-80-7544-180-5.
[72] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 13. ISBN 978-80-7544-180-5.
[73] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 15. ISBN 978-80-7544-180-5.

na tragické události. Našli v ní ale také útěchu, když se v mysli vrátili do časů nepoznamenaných válkou.

Paměť rozdělila jejich životy na dvě části, přítomnost a minulost. Následné překonávání aktuálních problémů jim usnadňovaly vzpomínky na doby před válkou. *„(Joana) Válka mi přerovnala priority. Upínala jsem se teď více ke vzpomínkám než k cílům nebo hmotným věcem.“*[74] Pro každého měl tento symbol jiný význam - Florian a Joana se vzpomínkám snažili celou dobu co možná nejvíce vyhnout, zatímco Alfred a Emilie raději trávili čas ve svých vymyšlených realitách. Všechny čtyři ale jejich vzpomínky formovaly, a v jejich charakterové přeměně měly důležitý význam.

Pravda

V návaznosti na vzpomínky a minulost byla pro všechny postavy důležitá symbolika pravdy. Toto téma bylo významné i pro nás, jelikož jsme se od začátku snažili dozvědět pravdu, kterou před námi autorka o hrdinech skryla. Místo ní se ze začátku v příběhu objevovala kontrastní lež. Každá postava něco skrývala a snažila se pravdě co nejdéle vyhýbat. Joana se ji snažila skrýt, aby zabránila svým výčitkám svědomí. Florian lhal o své identitě, aby mohl uskutečnit pomstu. U Emilie sehrály roli hned dvě lži. První, o národnosti, jí zachránila život a druhá, o jejím těhotenství, ji ušetřila veřejně hanbě. Pouze Alfred se od všech zcela lišil. Jako jediný neměl pocit, že by v něčem lhal. Žil ve své zfanatizované realitě a za své činy se nestyděl.

Tento symbol byl pro charakteristiku postav důležitý. Sdílení tajemství bylo nakonec pro všechny osvobozující. Emilia přiznala pravdu o svém znásilnění a mohla svobodně milovat svou novorozenou dceru. Floriana pravda sblížila s Joanou a osvobodila ho od samotářství.

Alfred byl jediný, který nepřijal pravdu o sobě ani o Hitlerovi.

Wilhelm Gustloff

Wilhelm Gustloff, naděje nového zítřka, ale také loď, která se zrodila ze smrti.[75] Všichni uprchlíci věřili, že je loď odveze ze země okupované Rudou armádou a viděli v ní symbol naděje a života. Ve skutečnosti se ale během plavby Gustloff stal symbolem smrti. Sepetys věnovala velkou část textu detailnímu popisu lodi, čímž zdůraznila její velkolepost a

[74] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 111. ISBN 978-80-7544-180-5.
[75] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 218. ISBN 978-80-7544-180-5.

důležitost v příběhu. Mohli jsme si všimnout, že náznakově přirovnala osud lodi ke smrti postavy Ingrid a švýcarského nacisty Wilhelma Gustloffa. Ingrid měla vírů celé skupiny, že je převede přes led, ale místo toho byla sestřelena letadly Rudé armády a utopila se. Podobnost s lodí tu byla poměrně velká – Wilhelm Gustloff měl uprchlíky také bezpečně dopravit, kam potřebovali, a jeho zkázu měli také na svědomí Rusové. A přízvisko lodi, která se zrodí ze smrti[76], jí dala Emilia, a to v přirovnání k osobě Wilhelma Gustloffa.

3.7 Další zpracování tragické události Wilhelm Gustloff

Na odkrytí před světem si baltské země i uprchlí obyvatelé museli počkat řadu let. V Německu se konkrétní události potopení Wilhelma Gustloffa věnoval německý archivář s polskými kořeny *Heinz Schön*, jež byl pasažérem na lodi Wilhelm Gustloff a následný přeživší tragické námořní katastrofy. Tato skutečnost se na něm podepsala do konce života a on se snažil odkaz této historické události udržet v povědomí veřejnosti. Shromažďoval informace od dalších přeživších pasažérů a zasloužil se o vydání publikací věnované potopení Wilhelma Gustloffa. Jeho knihy ovšem nebyly přeloženy do jiných jazyků.

Touto událostí se také inspiroval archivář, prozaik a držitel Nobelovy ceny za literaturu *Günter Grass* v novele *Jako rak* , jež byla vydaná v roce 2005. Ve svém díle autor vytvořil příběh fiktivního žurnalisty Paula Pokriefke, hledajícího informace o potopení lodi.

O tři roky později, v roce 2008, byla vydána další kniha o baltské námořní katastrofě, a to *Gustloff - Příběh největší námořní katastrofy*, napsaná *Rainerem Bergem a Tatjanou Dönhoff*. Opět jsme v příběhu narazili na prolínání fikce s historickými fakty a seznámili jsme se s problematikou ještě blíže. A nejnovější vydanou knihou, jež se do našich rukou dostala až v roce 2017, je „sourozenec" románového příběhu Sůl moře, *Smrt na Baltu: Zkáza lodě Wilhelm Gustloff*. Z této publikace čerpala i sama autorka a můžeme říci, že z trojice zmíněných knih působila nejvíce odborně. Byly v ní použity dobové fotografie jednotlivců, skupin i rodin, a také jejich cestovních lístků či kopií dopisů. *Cathryn J. Prince* nám umožnila prostřednictvím své knihy reálně nahlédnout do problematiky, a to zejména skrze rozhovory s přeživšími. Tato publikace je opravdu komplexní a udává nám zcela ucelený pohled na tragickou událost.

V roce 2008 byl o lodi Wilhelm Gustloff natočen také film s názvem *Zkáza lodi Wilhelm Gustloff*.

[76] SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016, s. 218. ISBN 978-80-7544-180-5.

4. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit si literární dílo *Sůl moře* a následně rozebrat hlavní myšlenky a motivy, které do něj autorka vložila.

Při pátrání po autorčině minulosti jsme čerpali stěžejně ze zahraničních rozhovorů, článků a videí, jelikož české zdroje informací o autorce byly značně omezené. V celkové analýze byl tedy často využit subjektivní překlad autorky bakalářské práce.

První část byla věnována životu autorky a jejímu litevskému původu, který zásadně ovlivnil její tematické zaměření. Ve svých dílech se snažila čtenáře informovat o zapomenutých událostech druhé světové války, přičemž se zaměřila hlavně na baltské země.

V další kapitole jsme se zaměřili na celkovou interpretaci románu. Nejprve jsme si nastínili vznik díla a jeho současnou popularitu, a poté hlavní téma a styl autorky. Zde jsme využili informace získané z korespondenčního rozhovoru s překladatelem Petrem Eliášem, jež byl veden autorkou bakalářské práce. Poté jsme se zabývali historicko-společenským kontextem, do kterého byl příběh zasazen. Jelikož bylo dílo tvořené z velké části reálnými historickými událostmi, bylo pro naši analýzu důležité, abychom se orientovali v dějinách druhé světové války. Následně jsme mohli dílo analyzovat a rozložit jej na jednotlivé části.

Třetí část byla věnovaná charakteristice postav a analýze stěžejních motivů. V celkové interpretaci díla jsme využili záznamy z besed a rozhovorů s autorkou, což naše poznatky značně obohatilo. Touto formou nám bylo poskytnuto mnoho informací, které doplnily naše domněnky z četby.

Díky několikaletému výzkumu nastínila autorka v knize reálný obraz tragické události, která byla dlouho dobu ve světě opomíjená. Mohli jsme tedy zhodnotit, že Ruta Sepetys vytvořila historicky hodnotné dílo, prostřednictvím něhož se čtenáři mohli při četbě v určité míře také vzdělávat.

Tištěné a internetové zdroje:

Request Rejected. *Request Rejected* [online]. Dostupné z: http://www.rutasepetys.com/media/RutaSepetysBio2016.pdf

Request Rejected. *Request Rejected* [online]. Dostupné z: http://rutasepetys.com/the-media/

Rozhovor s autorkou knihy Sůl moře a V šedých tónech Rutou Sepetys | Klub knihomolů. *Klub knihomolů - novinky, recenze, akce, soutěže, aukce* [online]. Copyright © 2018 [cit. 05.04.2018]. Dostupné z: http://www.klubknihomolu.cz/134211/postava-alfreda-je-inspirovana-mladym-hitlerem-prozradila-ruta-sepetys/

Ruta Sepetys // Introduction - YouTube. *YouTube* [online]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=L9T70yEqn08

Ruta Sepetys Rules = získala Carnegieho medaili – HumbookFest. *HumbookFest – Knihy, co hýbou vaším světem* [online]. Copyright © 2016 [cit. 05. 04. 2018]. Dostupné z: http://humbookfest.cz/ruta-sepetys-rules-ziskala-carnegieho-medaili/

Spisovatelka připomíná námořní katastrofu šestkrát horší než Titanic. Svět ji chtěl navždy zamlčet - Aktuálně.cz. *Magazín - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 05. 04. 2018]. Dostupné z: https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/ruta-sepetys-sul-more-wilhelm-gustloff-titanic-tragedie/r~fa55904e99d111e68cd20025900fea04/?redirected=1519492646

The Value of Young Adult Literature | Young Adult Library Services Association (YALSA). *American Library Association* | [online]. Copyright © 1996 [cit. 05. 04. 2018]. Dostupné z: http://www.ala.org/yalsa/guidelines/whitepapers/yalit

Zlatá stuha - Sůl moře. *Zlatá stuha - O ceně* [online]. Copyright © IBBY 2014 [cit. 05. 04. 2018]. Dostupné z: http://www.zlatastuha.cz/sul-more

DÖNHOFF, Tatjana a Rainer BERG. *Gustloff: příběh největší námořní katastrofy všech dob*. Brno: MOBA, c2009. ISBN 978-80-243-3481-3.

FOSTER, Thomas C. *Jak číst literaturu jako profesor: zábavný průvodce ke čtení mezi řádky*. Přeložil Marek SEČKAŘ. Brno: Host, 2016. ISBN 978-80-7491-564-2.

GRASS, Günter. *Jako rak: novela*. V Brně: Atlantis, 2005. ISBN 80-7108-269-4.

HERMÉREN, G. Interpretation: Types and Criteria. In: Grazer philosophische Studien, XIX 2, 1983, český překlad: Niederle, R. In: Organon F, IX 2, 2002.

HOLÝ, Jiří. *Možnosti interpretace: česká, polská a slovenská literatura 20. století*. Olomouc: Periplum, 2002. ISBN 80-86624-02-1.

LEDERBUCHOVÁ, L. Průvodce literárním dílem: Výkladový slovník základních pojmů literární teorie. 1. vydání. Jinočany: Nakladatelství H & H, 2002.

NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4.

POKORNÝ, Petr. *Hermeneutika jako teorie porozumění: od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad, 2006. Teologie (Vyšehrad). ISBN 80-7021-779-0.

PRINCE, Cathryn J. *Smrt na Baltu: zkáza lodi Wilhelm Gustloff*. Přeložil Zdeněk KUBÍK. Brno: CPress, 2017. ISBN 978-80-264-1706-4.

SEPETYS, Ruta. *Sůl moře*. Přeložil Petr ELIÁŠ. V Praze: CooBoo, 2016. ISBN 978-80-7544-180-5

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Táňa Brňáková
Katedra:	ČJL – SV
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Sladová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Interpretace a analýza literárního díla Sůl moře
Název v angličtině:	Analysis and interpretatio of literary work Salt to the Sea by writer Ruta Sepetys
Anotace práce:	Obsahem bakalářské práce je komplexní rozbor románu Sůl moře. V jednotlivých kapitolách se seznámíme s životopisnými údaji autorky, se základními informacemi o stěžejním díle a s největší námořní katastrofou, potopením lodě Wilhelm Gustloff. Zaměříme se také na základní charakteristiku hrdinů a na rozebrání jazykové částí díla.
Klíčová slova:	Wilhelm Gustloff, Ruta Sepetys, román, interpretace
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis encompasses a comprehensive analysis of the novel Salt to the Sea. In particular chapters, we will get acquainted with the biographical data of the author, basic information about the book and the greatest maritime disaster- the sinking of the ship Wilhelm Gustloff. We will also focus on the primary characteristics of the main characters and on the language part of the novel.
Klíčová slova v angličtině:	Wilhelm Gustloff, Ruta sepetys, novel, interpretatio
Přílohy vázané v práci:	Žádné
Rozsah práce:	42 stran
Jazyk práce:	Český

[i] *Oficiální video natočené Rutou Sepetys speciálně k titulu Sůl moře, ve kterém se autorka vyjadřuje ke své historii a následně k celému procesu psaní díla, k jeho obsahu a částečně se pouští se pouští id o jeho rozebrání. Video je volně dostupné na internetu a je zveřejněné na kanálu youtube zahraničního nakladatelství Penguin Teen.*